

Jokotolè

MERTÈ BHÂSA NGAJHUM BHÂNGSA

MAJALLAH ABHÂSA MADHURÂ
ISSN 19796129

29

Juli—Desember
2023

BALAI BAHASA
PROVINSI JAWA TIMUR

Mertè Bhâsa

- Ngaonéngé Parobha'anna Sowara Sé Épangghi'i
É Dalem Bhasa Sé Saparmilian Sareng Bhasa Madhura
(Prof. Dr. H. A. Syukur Ghazali, M.Pd.)

2

Pokeddhân

- Kamèmperanna 'Tanèyan Lanjhâng' Madhurâ
kalabân 'Rumah Gadang' Minangkabau
(Mien Ahmad Rifai) 6
- "Andhâp Asor Lalampana Sopan Santun
è Madhurâ"
(Hidrochin Sabarudin) 9

Dhungngèng

- Buta Sareng Bungko'
(Angghidhân Jufriadi)

Carpan

- Kembhângnga Lorong
(Mudhar CH) 16
- GHABANGAN
(Angghidhan Jufriadi) 19

Jâr-Kalènjâr

- Pasèsèr Lombâng Sè Apaghâr Camara Odâng
(Harkoni Madura)

10

Salèra

- Adrian Pawitra Tang Kancah
Sè Palèng Kènthel
(Supik Tresna Art)

26

Puisi

- Harwiyanto 23
- Tarmidzi Ansory 24
- Jufriadi 25

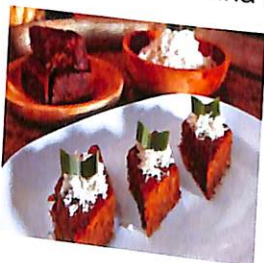
Kandhâ

- A' Bustomi:
Sè Abhillâi Bhâsa Madhurâ Marabhut
Ghulâbbhâ Apoy Sè Pagghun Rebbhâng
(Puspa Ruriana)

28

Lalampa'an

Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur Nyombhang 210 Macem Dhabuwan
Bhasa Madhura Kaangghuy Mangolbu' Ajhina Bhasa Indonèsia
Sè Sajan Amanca Barna Sareng Parjhugha
(Puspa Ruriana Balai Bahasa Jawa Timur))

Saè Èber

- Kuwè Tatabhun 38
- Kuwè Lempok 40
(Lilik Hasanah)

34

Cerbung

- Luhad (Zainudin) 41

Resènsi

- Odi' Bân Ta-carètana,
Satèngkes Sanja'
(dina F Muja) 47

Jokotolè

MERTÈ BHĀSA NGAJHUM BHĀNGSA

Majallah Abhāsa Madhurā

Penanggung Jawab

Umi Kulsum

Pemimpin Redaksi

Puspa Ruriana

Penyunting Bahasa

A. Syukur Ghazali

Abdul Ghani

Suhartatik

Iqbal Nurul Azhar

Desain Grafis

Oky Narna Putra

Sekretariat

Budi Aries Santosa

Alamat Redaksi

Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur

Jalan Gebang Putih No.10,

Kel. Keputih, Kec. Sukolilo, Surabaya

Pos-el: jokotole.bb jatim@gmail.com

Telepon (031) 5925972

Catteddhân: Tim Rêdaksi nyo'on sombhangan naskah dâ' sadhâjâ para maos, saè aropa carpan, pokeddhân, puisi, lalampa'an, salèra, lakon, jâr-kalènjâr, kandhâ tor salaèn èpon sè bādâ kaèdhanna sareng Madhurâ. Naskah aghunaaghi èjhâ'ân bhāsa Madhurā taon 2011 terbi'anna Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur tor èpakèrèm langsung dâ' ka alamat pos-el: jokotole.bb jatim@gmail.com. Sadhâjâ naskah sè ampon maso' ka rêdaksi tantona dhâddhi hak milik rêdaksi. Saterrosèpon rêdaksi ghâduwân hak ka'angghuy mateppa' tolèsan kalabân ta' ngobâ èssè aslina. Rêdaksi jhughân ta' nangghung dâ' kaasliyanna naskah sè ampon maso' ka rêdaksi.

Pèyatoran

Alhamdulillah, pojhi sokkor ka ajunannèpon Allah Sè Amorbhâ Jhâghât sè ampon aparèng rahmat sareng kasempadhân mèlaèpon ka'dinto rêdaksi èparèngè kabhânjhrân tor kabhâjjhrâ'ân kèngèng nerbi'aghi Majallah Jokotolè èdisi 29 panèka. Rêdaksi ngatorraghi sakalangkong dâ' kaèhlasân para maos, para pangangghit tor panolès sè ampon areng-sareng majhurbhu Majallah Jokotolè.

Majallah Jokotolè sakalèyan agghi' hadir kalabân ka'adhrengngan sè anyar bân pasthèlengngan sè lebbi palasdhâ èdâlem malampa'aghi sambhudhân sè kèngèng mamajuwâgghi literasi sè akaè' sareng bhāsa tor sastra Madhurā. Majallah Jokotolè èdisi 29 panèka hadir è dâlem format sè lebbi jhângkep. Bādâ duwâ' macem angghidhân (Mertè bhāsa sareng dhungngèng) sè ta' maso' dâlem rubbrikèpon Majallah Jokotolè èdisi sè tapongkor, samangkèn èhadirraghi dâ' para maos kalabân tojjhuwân bhâdhi maghenna' informasi, wawasan sareng hiburan dâ' para maos. Mènangka pakakas informasi, rêdaksi Majallah Jokotolè ghâduwân kawâjjibhân sè rajâ bhâdhi mèyara tor ngalastarèyaghi lalampa'an bhāsa tor sastra Madhurā nyoppè pagghun tegghu è tengnga ombâ' modèrnisasi sareng globalisasi.

Salaèn dâri ka'dinto, tim rêdaksi ghâduwân tojjhuwân bhâdhi aparèng pangaonèngan akaè' Madhurā dâ' para maghârsarè kong-langkong maghârsarè Madhurā. Rêdaksi ghâduwân pangaterro bhâdhi adhâddhiyâgghi majallah ka'dinto mènangka mèdia sè kèngèng dhâddhi sarana panèngghiyân kajunjunan bhâdhi pamaos dâ' bhāsa Madhurā tor sarana parbujudhân sambhudhân palangghengngan bhāsa Madhurā.

Sadhâjâ èssèna Jokotolè aghumantong kaèhlasân tor kaparduliyannèpon sadhâjâ para maos sareng para ghumatè pangangghit tor panolès. Mèlaèpon ka'dinto, rêdaksi ngarep dâ' bhântowan sadhâja maghârsarè Madhurā husussèpon para pamaos ka'angghuy ta' pegghâ' nyombhâng serradhân, agghidhân carèta, otabâ tolèsân-tolèsân sè laèn. Rêdaksi parcajâ jhâ' carèta, pamèkkèran dâri para panyerrat kèngèng abhânto dâ' kamajuwân orèng Madhurā bân bhāsa Madhurā.

Èdisi panèka jhughân bisa èsebbhut âdisi duka cita amarghâ sala sèttong dâri rêdaktur èngghi panèka Bapa' Adrian Pawitra ampon adhingghâl dhunnya. Salèrana ampon aparèng kontribusi sè rajâ tor ta' kabitong dâ' Majallah Jokotolè. Molar mogha, amal jariyâ salèrana ètarèma tor èbâles sareng ghustè Allah SWT sareng bâlessân sè samporna. Molar moghâ jhughân, lègasi dâri Bapa' Adrian Pawitra èngghi panèka samanget sareng cita-cita bhâdhi mamajuwâgghi Polo Madhurā khususèpon bhāsa sareng sastra Madhurā bisa pagghun èterrossaghi sareng kita sadhâjâ. Amin.

Tim Rêdaksi Jokotolè

Bhasa Jhaba	Bhasa Bhali	Bhasa Sondha	Bhasa Madhura
Banyu	yeh	cai	banyo
Sarujuk	adung	akur	sarujuk
Rukun			rokon
Perabot	perabot	perabot	parabhut

Dari vokal /I/ pas aoba dhaddhi /é/ akadhiya oca'-oca' é baba panéka:
 Suci soccé
 Tali talé
 Guci gucé
 sapi sapé

Oca' Sé para' pada'a bujuddha dari badhana monyé vokal /i/ aoba dhaddhi /é/ namong épangghi'i dari Bhasa Jhaba dan Bhasa Madhura. A'obana sowara /i/ ka sowara /é/ namong bada é dalem oca'-oca' sé dari Bhasa Jhaba da' hasa Madhura. Anangéng, dari Bhasa sé laénnépon, kadhiya dari Bhasa Jhaba da' Bhasa Bhali, dari Bhasa Jhaba da' Bhasa Sonda ta' épangghi'i. Nanging ta' kéngéng pas époket jha' oca'-oca' sé nodhuwaghi padana salén sowara dari monyé /i/ sé aoba ka monyé /é/ namong bada neng oca'-oca' sé ampon kasebbhut é attas. Parlo panalektéghan sé langkong parjhugha ma'lé bada toladha sé langkong balatra tor ghenna'.

Salastaréna abhabbhar ra-tora sé aropa horop odi' otaba vokal sé épangghi'i é dalem

Bhasa Sondha, Bhasa Bhali, Bhasa Jhaba, sareng Bhasa Madhura, masté'épon kodhu ésaré jhughan ra-tora sé aropa horop maté (konsonan) sé bisa sé bisa ébhadhi tandha badana hubungan famili éyantarana.

Sa'amponna étaléktéghi, jhughan épangghi jha' é dalem 4 bhasa sé ékamoskél bada jhugan horop maté (konsonan) sé kéngéng ébhadhi tandaépon hubungan saparmiliyanna Bhasa Sondha, Bhasa Bhali, Bhasa Jhaba, sareng Bhasa Madhura. Horop maté sé ékamaksod akadhi bhabbharan é baba ka'dinto.

Horop /w/ aoba dhaddhi /b/

Bhasa Jhaba	Bhasa Bhali	Bhasa Sondha	Bhasa Madhura
tawas	tawas	tawas	tabas
tawa	campah	tawar	tabar
wadhul			badhul
uwan			oban
awan			aban

Bada jhughan sowara /y/ sé a'oba dhaddhi /j/, akadhi toladha sé bada é baba panéka:

Bhasa Jhaba	Bhasa Bhali	Bhasa Sondha	Bhasa Madhura
Percaya			parcaja
Caya			caja
Kaningaya			kanéyaja
Layanan			lajangan
Jaya			jaja

A'obana sowara /y/ dhaddhi /j/ bisa ékocaaghi paroba'an dari monyé *schwa* sé é dalem bhasa Inggris ésebbhut *glide*. Monyé ka'into ékaollé dari badana monyé /i/ pas aghuli ka attas nojjhu ka sowara /a/. Sabellunna dapa' ka monyé /a/ pas kaocap sowara /y/. Sowara /y/ ka'into sé pas a'oba /w/ dhaddhi /j/, dari sowara *schwa* pas dhaddhi konsonan asowara tor ledhu'

(bunyi plosif).

Salaénnepon sowara /y/ sé aoba dhaddhi /j/, jhughan épangghi'i

Bada sowara /w/ é dalem bhasa-bhasa sé ékamoskél é dalem to; ésan panéka aoba dhaddhi /b/ é dalem Bhasa Madhura, akadhiya toladha é baba ka'into:

Bhasa Jhaba	Bhasa Bhali	Bhasa Sondha	Bhasa Madhura
Warta	warta	wartos	berta
Warung	warung	warung	barung
Watak	watak	watak	batek
Wujud		wujud	bujut
Wijen	wijen	wijen	bijjan

A'obana sowara /w/ dhaddhi /b/ bisa ékocaaghi paroba'an dari monyé *schwa* sé é dalem bhasa Inggris ésebbhut *glide*. Monyé ka'into ékaollé dari badana monyé /u/ pas aghuli ka attas nojjhu ka sowara /a/. Sabellunna dapa' ka monyé /a/ pas kaocap sowara /w/.

Pokeddhan

E dalem bhabbharan séampon kaserrat bhuru ampon ékaonéngé jha' Bhasa Madhura cé' semma'na sareng Bhasa Jhaba. Bisa époket saka'dinto polana cé' bammya'na oca'-oca' sé

pada otaba mébhis monyéna tor arténa. Nangéng, sareng Bhasa Sondha, jhughan sareng Bhasa Bali, bada jhughan oca'-oca' Bhasa Madhura sé pada, nangéng jumlahépon sakodhi', Mélana, dari bhukté sé korang parjughu ka'dinto, kennéng époket jha' Bhasa Madhura sareng Bhasa Bhali tor Bhasa Sonda abak jhau hubungan saparmiliyanna. Nangéng, é laén bakto parlo épakompol polé bukté sé langkong bannya' tor parjhughu.

Malang, 25 November 2023

gadang' Minangkabau. Dâri jâreya ko-bengko è tanèyan lanjhang Madhurâ ghellâ' èkennèng koca' para' paḍâ'â moso mar-kamarra sèttong *rumah gadang* Minang, sè bâng-sèbângnga èberri' ata' bi'-dhibi'. Dâri ghi' awwâl, mar-kamar bânnya' sè èjhâjhâr è pèngghir buḍina bengko rajâ jâreya ella abit siyap narèma maso'na manto lakè'.

È tanèyanna rumah gadang bâḍâ lombhungnga paḍi, tapè taḍâ' langghârâ. È Minangkabau langghâr—sè è ḍissa' èsebbhut *surau*—biyasana èpaddhek tor èka'andi' sèttong ghuru ngajhi. Salaèn èghabay kennengnganna morok, surau jâreya—sè kaprana aokoran rajâ—èghuna'aghi moso rèng-orèng satatangga'anna ka'angghuy asambhâjâng sè lèma bakto. Saterrossa, surau jarèya èsaḍiyâ'aghi kèya ka'angghuy kennengngan ngènep na'-kana' sè molaè dhibâsa, sarta lalakè'an laènna sè ghi' ta' ako-bengko, sè bânnya'na bisa sampè' saèket orèng. È bulân powasa, surau biyâsana lebbi rammè polè sabâb bânnya' orèng sè noro' abhâjâng tarawih bân atadurus.

Mon ètalèktèghi sarta èḍhing-bhândingngaghi lebbi jhâu, saongghuna orèng Madhurâ bân orèng Minangkabau laku bânnya' kamèmperanna. Orèng Madhurâ bân orèng Minang ḍâ-paḍâ kalonta talèbât kokona ajhâlânnaghi ibâḍâ aghâma Islamma; tapè saèstona abâk bânnyèyan sabâb orèng Madhura kabanya'an maso' Nahdlatul Ulama, mon orèng Minang kaprana noro' Muhammadiyah. Paḍâ sareng orèng Madhurâ sè senneng alolongo ka jhâuna ka'angghuy nyarè kasap kalabân mèkol rombongan ajhuwâlan satè bân soto Madhurâ, mon

orèng Minang cè' segghuddhâ ètangalè mokka' *rumah makan Padang* è ma'-ḍimma'a bhâi. Bhâsa Madhurâ bân Bhâsa Minang paḍâ bânnya' aghânḍhu' parèbhâsan', tapè bidhâ sè cè' katarana katon polana orèng Minang lebbi ter-pènter sarta bânnya' sè dhâddhi sastrawan kalonta sè ta' bisa èsaingi orèng Madhurâ.

Saongghuna cè' èmanna ongghu sabâb kasoghiyân buddhâjâ bân paradhâbhân tanèyan lanjhang sarta rumah gadang rèya bhâkal èlang. Sajjheghâ jhâman rèvolusi kamardhika'an Indonèsia, sajân talèbât malaraddha nyarè, nemmo, tor ngaollè tana lèbâr ka'angghuy èkaghâby tanèyan lanjhang anyar. Bâriyâ kèya rajâna baraghât sarta tèngghina ghâ-arghâ bahan pamaddhek babengkon rajâ, cè' èghârâssana bhâkal mamostaèl kèya bhâkal bâḍâna rumah gadang anyar....

Sombher Postaka

- Radjab, M. 1974. *Semasa Kecil di Kampung*. Jakarta: Balai Pustaka.
 Rifai, M.A. 2007 *Manusia Madura*. Yogyakarta: Pilar Media.
 Rifai, M.A. 2017. *Lintasan Sejarah Madura*. Bangkalan: LPPM UTM
 Rifai, M.A. 2021. Kanyalendhânnèpon korsè pangantan Madhurâ. *Jokotole* 25; 13 – 14

"Andhâp Asor Lalampana Sopan Santun è Madhurâ"

Hidrochin Sabarudin

Andhâp Asor sè èkamaksod nèng ka'dinto ènggi panèka lalampana tatakrama sareng *sopan santun* sè ampon èajârâgi sareng para seppo orèng towa ka para potra bân potrè èpon sopajâ ngormadi ka orèng sè langkong seppo, parmèla dâri panèka lalampana orèng Madhurâ ka'dinto ampon bâdâ dâri dhimèn.

Sala sèttong conto èngghi panèka bhâdhân èparendâ sakonè' manabi lèbât ajhâlân è adâ'na orèng sè langkong seppo, ghulina bhâdhân sè èkamaksod sareng andhâp asor panèka èngghi ka'dinto masang bhâdhân mabungko' sakonè' kabâbâ sareng nyabâ' tanang sè kanan loros èadâ' nojjhu kabâbâ dhinèng tanang sè kacèr èsabâ' kabingkèng èattassâ tengnga, pas lajhu ngoca' "Ghâlânnon (manabi Pamekasan, Sampang tor Bhângkalan) sareng Pangapora (èyangghuy è Sumenep)".

Èbâktona ajhâlân semmo bhâdhân semmo bungko'na panèka kodhuna ajhâlân/alomampa laonan bânne pas lajhu aberka'. Hal panèka carana orèng Madhurâ sè ngođâ'ân èdhâlem ngormadhi sè langkong seppo manabi pas lèbâdhâ èyadâ'na. Sè langkong samporna ngèrèng kasokan ngoladi gâmbârâ nakkanak sè lèbat panèka.

Èdhâlem ka sa-arèyanna è masyarakat Madhurâ, orèng sè lebbi ngođâ lakar mabungko'

bhâdhân sakonè'manabi lèbât è adâ'na orèng sè langkong seppo, ètika panèka lakar manabi ètèngalè sanget ètèng, namong saèstona ètika panèka nyarbâ'aghi lalampana orèng sè saè, salaèn dâri panèka ghulina bhâdhân sè semmo bungko' panèka nandhâ'aghi jhâ' lakar orèng panèka ngârgghâi sareng nyabâ' bhâdhân sè parjughâ (Zaairuh Haq, 2001:24).

Namong è jhâman samangkèn panèka bânnya' para ngođâ molaè adhingghâl'aghi ètika sareng tatakrama sè cè' saèna ka'dinto. Saèngghâ aromassa ta' parlo polè ngalakonè lalampa sè ampon èparengè bâburughân sareng orèng seppona sè molaè ghi' na'-kana'. Ponapa polè samangkèn ampon bânnya' na'-kana' otabâ para ngođâ manabi ajhâlân sakarebbhâ dhibhi' jhâr-ngajhâr akadhi perrèng tongghâ'ân ajhâlân. Saèstona panèka dâri pangarona bhudâjâ sè dâri luar, panèka sè maghâbâyân tatakrama sareng solana bhâdhân para ngođâ è Madhurâ dhâddhi aobâ.

Parmèla dâri panèka samangkèn kodhu pènter mèlè sareng nyarèng budhâjâ sè ampon masok wabil khusus èpon ka đisa² sè jhâu dâri kotthâ, nyarèng sè saè sareng mowâng sè sè korang parjughâ, sopajâ *sopan santun* sareng tatakrama orèng Madhurâ pagghun èjâgâ'â è dâlem lalampana sè langkong parjughâ ka'dinto.

PASÈSÈR LOMBÂNG SÈ APAGHÂR CAMARA ODÂNG

Angghidhân: Harkoni Madura

Mosèm notobhân bhâkal dâteng. Ponapa para maos ampon nantowaghi dâ'ka'dimma bhâkal apalessèra? Manabi bellun mangghi, ngèrèng ajâ' kanca otabâ kalowarga ka'angghuy nyepper ka Pasèsèr Lombâng.

Nojjhu ka engghun panèka, manabi para maos lèbât jhâlân Batu Lenger ta' abit mangghi pertellon Belukaras. Lajhu abhiluk kangan nojjhu jhâlân rajâ Dasuk, Manding Sa'amponna pan-

saponapan mennit, dhâpa' nèng partellon Manding. Para maos ngèrèng jalur kangan ka jhâlân rajâ Manding jurusân Bâto Potè, Saterrossèpon dâpa' ka lapangan ebbal Tang-Bhâtang (Batang-Batang). Pas lajhu abhiluk kacèr ka jhâlân raja Ghâppora, Tang-Bhâtang. Sa'amponna dâpa' nèng parapadhân Pasar Legghung Tèmur, abhiluk kangan. Dukilo agghi' para maos bhâkal ngoladhi papan atolès" Paseser

Lombâng". Pas abhiluk ka kacèr. Sa'amponna ka'dinto para maos coma bhuto bâkto sakejjhâ' ka'angghuy dâpa' ka Pasèsèr Lombhâng.

Pasèsèr Lombâng aropa'aghi sala sèttong pa'anabhân sè ponjhul è bhumè Sumekar. Kaponjhulân pasèsèr ghâpanèka aghâdhuwèn beddhi potè alos sè ngampar kalabân lanjhang korang langkong 12 kilometer sarta ombâ'na kènè'. Salaèn acèbbhung, para maos bisa ajâjhâl *snorkelling* saèngghâ bisa ngarassaaghi èndhâna paanabhân è dâlem tasè' Pasèsèr Lombhâng. Ajjâ' kabâtèr tako' kapanasân, para maos bhâkal èpajungè ghumbhussâ camara oðâng sè ajhijhir è sakalènglèngnga bibirrâ pasèsèr ghâpanèka.

Bâjâ lagghu arè nyonar terrang. Kaèndhâ'âna makasambu' rèng-orèng ka'angghuy maèlang rassa bhusen sa'amponna

lastarè alako sa'arè. Aobbhâ bhungkana camara oðâng sè maseggher kabâdâ'ân. Sadhâjâ panèka bâdâ nèng pa'anabhân Pasèsèr Lombhâng, sè aengghun neng Kabhupatèn Songennep, Madhurâ, Jhâbâ Tèmor.

Pasèsèr ghâpanèka dhâddhi jhujhughân *wisatawan* amarghâ èpossa'è kalabân camara oðâng, angènna sè cellep sarta beddhi potè alos sè landâi. Nèng ka'dinto *wisatawan* bisa nompa' jhârân ngâlèlèngè pasèsèr nojjhu ngarassa'aghi pa'anabhân kalabân ta' ajhâlan soko.

Salaèn dâri ghâpanèka para maos jhugân bisa ngarassa'aghi *wahana* sè èbhângon nèng *area* pasèsèr. Fasilitas ka'dinto èbhângon sarèng *Pemkab* Songennep ka'angghuy masenneng *wisatawan*. Pasèsèr Lombâng aèngghun lerresèpon è tèmorra Songennep, korang

Kabâdâ'âna bersè tor èndhâ, Sambi akoto' ka Samman bhâb roma sè bâdâ èyadâ'na mata.

“Pojhur ongghu Ka', ya' bâdâ roma kènè nangèng bhersè, mandhâr bâdâ'â orènga”, Samman sè ta' nèngalè ghun pèra' pèrak sambhi asokkor dâ' Sè Amorbhâ Alam.

“Pangapora”, oca'na Sammin kalabân pangarep mandhâr bâdâ'â sè ajâwâb. Ta' sa'apa abiddhâ dâri dâlem bâdâ orèng bâbinè kalowar sambhi ajâwâb salamma Sammin. Salèrana ampon cokop seppo nangèng kaoladhân ennom, sambhi mèsèm ngatorè alèngghi.

“Saporana Nyaè abdhina posang tasasar kantos dâpa' dâ' ka'dinto” oca'na Sammin”. Orèng binè' sè èsambhât nyaè mèsèm.

“Dâri ñimma bâ'na ma' bângal maso' ka dâlem alas” pètanyana Nyaè saellana Samman bân Sammin toju'.

Samman lajhu acarèta molaè dâri kabâdâ'âna sè ta' anði' orèng towa kantos kalakowan sabbhân arèna sè abhurumaèn ka'angghuy kasap kaoði'âna. Saterrossâ acarèta ngèngèngè kadhâddhiyâna sampè kasasar maso' ka dâlem alas. Nyaè ngèdingngaghi sambhi ngatorraghi aèng anga' sè manès. Samman bân Sammin kasambu nalèka ngènom aèng sè èparèngè Nyaè, rassa lapar tor pelka' èlang dhâksakala. Nyaè ghun pèra' mèsèm ngabâssaghi Samman bân Sammin sè kasambu' semmo ghetton.

“Cong...., dhâddhi orèng nèko kodhu panarèma, asabâb manossa ghun coma dhârma, ajhâlânè napè sè pon ètantowaghi sareng Ghustè Pangèran, sokkorè sakabbhina sè èparèngngaghi ajjhâ' kongsè kaloppaè ka asalla, akantha kacang

kaloppaè ka kolèna”, Samman bân Sammin padâ ngèdingngaghi bâburughân Nyaè.

“Maððhâ dhika neððhâ ghâllu, samarèna neððhâ dâgghi' dhika ollè molè, bi' bulâ èberri'âna tao jhâlân ka'angghuy molè ka kampongnga dhika”, oca'na nyaè sambhi makalowar nasè' sapèrèng jhuko' lang-tolang. Ngèding bâuna massa'anna nyaè tabu'na sè kaðuwâ pas lajhu lapar sakalèng adâ'.

“Neððhâ panyaman ajjhâ' arebbhu'ân bân ajjhâ' atokaran” parèntana nyaè.

Nèngalè kakanan nyaman, Sammin loppa dâ' bâburughâna Nyaè, dhâghingnga èpalaèn pas èkakan dhibi, dhinèng lang-tolanga èbâghi ka Samman sè ta' ngatèla. Samman sèngakan tolang ngèkkè sambhi jhen-ejjhennan dhâghâ matana mancella' pas cekka' mella' bisa nangalè. Nèngalè alèna ngakan dhâghing atèna aromassa pegghel amarghâ ècokoco sareng Sammin, tolang sè èkèkkè' ètokollaghi ka tengngana lajhu loros soghâ' ta' bungko' polè. Sè kaðuwâ pèrak talèbât amarghâ ta' buta bân ta' bungko.

Nyaè sè molaè ghellâ ngabâssaghi kadhâddhiyân, mèsèm pas adhâbu dâ' Samman bân Sammin.

“Cong...., sanonto dhika tekka hajhât, ta' buta bân ta' bungko'. Bulâ noro' bhunga, nangèng ajjhâ' kongsè dhika kaloppaè sè asokkorra amarghâ ghânèko mènangka kadhâddhiyân sè ta' kappra. Sakalèyan agghi' sèngko' messen ajjhâ' mara kacang kaloppaè ka kolè'na, artèna ajjhâ' kongsè kaloppaè ka asalla. Kalamon dhika kaloppaè ka asalla bân èlompa' bhunga kantos loppa sè asokkorra, bulâ kabâtèr dhika bhâkal abâli ka'asalla polè mala sajhân nyangsara. Lamon dhika terro molèya ka romana, tèngghu

arè bâdâ è òimma pas dhika ajhâlân amongkorè arè, mon dâpa' ka pèngghirrâ alas jhujhuk ngacèr noro' lorossa lorong”.

Lastarèna abu-dhâbu, dhâksakala Nyaè ghellâ' pas èlang, roma tor sadhâjâ èssèna jhughânan èlang akarè Samman bân Sammin wâ'-duwâ'ân è dâlem alas. Sè kaðuwâ padâ patang abâs takerjhât amarghâ kadhâddhiyân sè ta' maso' dâ' akkal pèkkèranna. Sowarana Nyaè sè abu-dhâbu ghi' cè moðdhâna acora' bâdâ è sakobengnga alas, nangèng nalèka èsarè ghun pèra' monyèna un-dâunan ètambu angèn. Samman bân Sammin lajhu ajhâlan mongkorè arè norodhi dhâbuna Nyaè.

Samman bân Sammin ajhâlan sambu jhung-kèjhungan loppa dâ' bu-dhâbuna empa' ka'angghuy tè-ngatè, ngastètè tor pabânnya' sokkor dâ' Ghustè Pangèran. Salanjhângnga lorong lakona pèra' atangdhâng tor ngèjhung, rak-oraghân. Bân-kèbân padâ takerjhât buru amarghâ sowarana Samman bân Sammin sè lako ayèra'. Sè kaðuwâ aromassa senneng nèngalè bân-kèban padâ buru tako' ka sowarana.

Bâjâ Ashar Samman bân Sammin dâpa' dâ' pèngghirrâ alas, dâri sennengnga dhâghâ kaloppaè sè ngakanna. Sè kaðuwâ nyandâr toju' è bâbâna bhungkana accem. Tabu'na amonyè rot-corodhân, pelka' bân lapar bhuru èghârâssa.

“Sèngko' lapar Lè' oca'na Samman ka alèna Sammin.

“Padâ Ka', tapè nyarèya òimma kakanan, jhâ' iyya' taðâ' roma sakalè”, jâwâbbhâ Sammin.

“Pola bâ'na naè' bhungkana accem arèya Lè' buwâna acora' lebbhâ', kennèng let-salet tambhâna lapar”.

Ta' mèkkèr lanjhang Sammin lajhu naè' bhungkana accem, dâpa' ka attas accemma èpolong pas èkakan. Amarghâ cèlo' matana Sammin cer-kècèrran sambu meddhem. Nangèng palang matana sè akècer sambu meddhem pas cekka' polè. Sammin posang amarghâ ta' nangalè, matana buta padâ bân sè asal.

“Ka', ya' sèngko' buta polè ta' nangalè pa-apa”, oca'na Sammin athowwat dâri attas bhungkana accem.

“Negghu'i Lè' tako' labu”, oca'na Sammin ka alè'na. Sammin posang nyarè panegghu'ân, nangèng palang sè ètegghu' teppa' ka ranca' sè kerrèng kantos Sammin ghâghhâr labu dâri bhungkana accem. Nalèka Sammin labu, Samman sè bâdâ è bâbâna accem ta' jhâpo' nyèngla kantos èghâghhâr merrè ka tengngana Samman pas bungko' polè. Samman bân Sammin abâli ka asalla buta bân bungko'. Sè kaðuwâ bhuru ènga' dâ' bu-dhâbuna Nyaè nalèka bâdâ è dâlem alas. Kasta ampon taðâ' padâ, nangèng ghun pèra' karè kastana. Samman bân Sammin ajhâlân atong-rontong noro' lorong molè dâ' kampongnga. Sammin sè bungko' nonton Samman sè buta, ajhâlân abhurumaèn nyarè kasab kalabân ngantos kabellâssâna orèng laèn.

.....ooooOOOoooo.....

Bâburughân beccè':

1. Ajjhâ' kongsè mara kacang loppa ka kolè'na, kaloppaè ka 'asalla.
2. Pabânnya' asokkor dâ' Sè Amorbhâ Alam.
3. Taðâ' kasta èyaðâ' nangèng kasta pagghun bâdâ è buði.

Kembhângnga Lorong

Angghidhan: Mudhar CH*

Ènten bannè nyama dhaghing òari babinè' sè akolè' celleng seddha' jarèya. Ta' tao ghan bila aba'na aoba èolok Ènten. Satèya orèng la ta' èmo' ngènga'è sapa sè sanyatana Ènten. Kabbhi rèng lakè' mon sampè' acaca wa'-duwa'an ban Ènten - sanajjhan ghun sakejjha' - masthè dhaddhi ghilana. Kapèkkèran sèyang malem. Rèng lakè' mon nangalè robana Ènten masthè ngaloðu' èber.

Ca'na rèng-orèng sè ghila ka Ènten, ta' kowat mon ngabas matana. Pangapèncotta Ènten baða è matana. Matana morka'. Bulu kèjha'na maletthèt. Alèssa andaun mèmmbha. Èlongnga, pèpèna, bibirra jherruk salonè, pamèsemma macaltong atè, lè'èrra ghulu manjhangan, lengngenna, tanangnga, gharighi'na angrajhung òuri, palèmbayya, bangkongnga ambhukor nèngngep, bettèssa, pajhalanna taða' calèyanna. Sakabbhinna nyennengngaghi.

Bannya' orèng ngoca' jha' mon Ènten rèya nyatana pegghel ka sè lakè'. Satèya dhaddhi babinè' rosak amargha èyajhari sè lakè'. Sabellunna dhaddhi babinè' lorongan, Ènten aropa'aghi babinè' sè lakona aokep è romana. Babinè' ta' pajhalanan. Ta' toman kalowaran.

“Ma' bisa lakèna sè ngajhari, Bhuk?”

Sakejjha' Ènten neng-enneng. Aba'na cora' ngen-bangennan. Nga'-ngènga'è kadhaddhiyan pètong taon sè tapongkor. Ngaloðu' èber rassana paè'. Lebbi paè' ban kettar òari mèmmbha, binahong, ban jhila bhaja. Ba'ang la-ngalaè landhana kapor. Ghighi attas èyaddhu ban ghighi baba. Ngèret taða' sè èkaèl. Òari matana kalowar aèng mata tapè Ènten pagghun ta' nangès.

“Engko' satèya Ènten, bannè engko' sè dhullu. Bannè babinè' gèndeng sè ghun eco-koco orèng lakè'. Dhullu Engko', Lè', akabin omor ghi' ngoða. Bhuru lulus SMA engko' alakè. Alakè orèng soghi èjhuðhuwaghi majhaði'. Amargha lalakè' jarèya sengko' dhaddhi babinè' lorongan.”

“Ma', ma' bisa wa, Bhuk?” Na'-kana' ngoða cora' ta' ghenna' omor atanya kalaban jhalujjhu' ka Ènten sè la òhep-aðhebbhan baða è kasor.

“Tang lakè jarèya, Lè', ana' sètong kabbhiyanna. Sèngko' marè akabin noro' kon mattowa. Apolong roma sètong è bengkona mattowa.”

Ènten mendhek sè acaca. Aba'na makompol kadhaddhiyan pan-barampan taon sè la lèbat. Bannya' dhuwa tor pangarep òari rèng

seppo, majhađi', ban po-sapopona sè lakè'. Mogha dhaddhiya lalakè' sè pèlak. Kalakowan-kalakowan ta' èjap sabellunna abinè parènga lobar. Babatek-babatek ta' genna sabellunna ođi' ban Ènten parènga lebbhar. Tèngka pola-tèngka pola sè ta' lebur bakto ghi' lancèng parènga ta' èkalako nalèka ala-bhala, saellana èyakat kabin kalaban babinè' tađa' panyalèyanna, sè satèya èsebbhut Ènten.

“Sabulan abiddha tang lakè jarèya kabilang lakè sè beccè'. Saellana sabulan tang lake molaè atèngka...”

Lakèna Ènten molaè bu'-mabu'an ban sakanca'anna. Carètana par-èpar sapopona ban mattowa majhađi'na, lakèna Ènten lakar la biyasa ođi' mara jarèya. Dalem bakto sabulan po-sapopona sè lakè' aromasa asokkor sabab sapopona anteng è roma. Ta' kalowaran, ta' bu'-mabu'an, ban ta'... ta'... sè laèn.

Ènten ghi' bisa sabbhar. Ènten maènga' sè lakè' ka'angghuy ta' bu'-mabu'an. Sajan abit bannè sajan bhender. Tèngkana sè lakè' sajan ta' ro-karowan. Salaèn bu'-mabu'an, lakèna Ènten dhujan amaèn pèssè. Dhujan kèya bur-lèburan kalaban babinè' laèn.

Jhaman satèya nyamana potona sè lakè' atalabuyan orèng ngèrèm ka Ènten. Bađa sè teppa' nom-ènoman. Bađa sè teppa' arèba babinè', yom-sèyoman, ban maso' ka hotèl. Mèangka manossa biyasa, kasabbharanna Ènten abates. Èyanđhiyaghi ka bađđha, tanto bhakal ngalowa ompama terros èyèssè'è. Bariya kèya kasabbharanna Ènten. Ngalowa ta' kabuwa'.

Sè palèng maseksek ka đadana Ènten mon berta ban poto ta' bhenderra sè lakè' bađa ngèrèm ka ghalimpo' *whatsapp* ca-kanca SMA-na. Ènten ta' bannya' kanđha, lakar la đasarra

Ènten bariya. Tapè ca-kanca rakeddha Ènten masthè atanya lèbat nomerra dhibi'. Kađhang lèbat *whatsapp*, bannya' kèya sè nèlpon. Èjađiya biyasana Ènten nangès.

Sèttong bakto Ènten ka pasar èyajhak mattowa binè'na. Mattowana abalanjha kabhutowanna đapor. Ènten aromasa sakonè' senneng. Atèna ta' sompek. Pèkkèranna ta' ghun lako ènga' ka sè lakè' sè la pan-barampan arè ta' molè. “Cè' raddhinna mantona. Ma' pènter pottrana nyarè binè, Jhi? Pèlak!” Oca'na rèng jhuwal jhinđhul ka mattowa binè'na.

“Nemmo bhai dhika, Lè'. Ngghi nèko, alhamdulillah... rajhekkèna Kacong ban sè sabhala,” saoddha mattowana Ènten sambi mèsem. Ènten pađa noro' mèsem. È atèna aghađek, “Mon rèng raddhin, ya pagghun raddhin. Makkè sè ngoca' iyya pađa raddhin kèya. Raddhin robana terros raddhin ka pacacana. Ma' cè' leburra!”

Ta' abit sa'apa bađa è pasar mattowana ngajhak molè. Sabellunna molè Ènten ètarè pola bađa sè èkaterrowè. Pola bađa sè èbelliya, “Bhunten, Mi. Ampon, torè manabi palèmana,” jawabbha Ènten ka mattowana.

Molè napa' ka romana, lakèna bađa è dalem kamar kalaban babinè' laèn. Wa'-đuwa'an ban babinè' è dalem kamar kennengnganna dhibi'na ban Ènten. Atèna sapa sè ta' sakè'a. Babinè sè kemma sè ta' pegghella. Cèthakka sapa sè ta' ngalkalla. Nangalè kadhaddhiyan jarèya, Ènten buru sambi nangès. Napa' ka labangnga paghar tagheppok ban mattowa lakè'na. Ènten dhuli ècanđhak. Arondha li-baliyan Ènten buruwa. Tegghu'anna mattowa lakè'na sajan sekken. “Antos, Bhing! Ba'na ollè pegghel ka sè lakè', kèng satèya ba'na jha' đa'emman ya, Na! Sèngko' mattowana, Bhing, kèng asapora'a ka

ba'na. Saporana, Na'!"

Sajjheggha kadhaddhiyan jarèya lakèna Ènten bannè sajan bhender. Sakalèyan èghenna'è dukalè. Dukalè èpadhaddhi tello kalè. Roman libiliyan, èkarassa nyaman li-baliyan. Roman libiliyan, bila toman li-baliyan.

Eppa' embbu'na Ènten ban mattowana sakalè la ta' ka'ada' sè ngajhum tarèsnana na'-kana' sè ka'aduwa. Sajjhana Ènten matabukka'a atèna lakèna. Nyajhal ngèba rèng lakè' ka romana. Sè lakè' ngamok. Lalakè' sè èghiba Ènten sè sanyatana sapopona dhibi' para' èkennènga penthong ban sè lakè'.

Lakèna Ènten bisa tambhuruwan tapè pagghun ta' aoba. Ta' abit sa'apa la ngèba babinè' laèn polè ka romana. "Dari jarèya, Lè', engko' buru dari bengkona tang lakè. Engko' ta' molè ka roma. Engko' mèlè o'è' è jhalan. Ca'na dhibi' ollè ta' sompek. Bannya' kanca ollè ta' ghila. Nyatana, raja parsèkona babinè' o'è' è jhalan.

O'è' è jhalan bhandhana raja. Engko' bhuto pèssè. Engko' molaè ajhuwal apa sè bisa èjhuwal. Di-bu'dina lako bhadhanna engko' èjhuwal sakalè. Mon lakar ba'da naraka, engko' rèya orèng sè bhakal dhaddhi rè'-kerrè'na naraka." Ènten neng-enneng. Mèlget sakejjha'. Mata morka'na narabang, mandheng ka a'da' ta' abates. Ma' polè ghun ghe'ddhung, ghunong sakalè ètarabhas kalaban pangabasanna, "Kèng engko' jha' cabbhur ka naraka kadhibi', Lè', lakèna engko' kodhu cabbhur ka'ada'. Lakèna engko' se ngajhari engko' dhaddhi mara arèya."

Aèng matana molaè ghagghar ka pèpèna, "Bha' bisa'a engko' kalowar dari kaba'da'an arèya? Sapa sè narèma'a engko'? O'è'a è òimma engko' mon ta' ghun kao'è'an lorong? Dari lorong maso' ka hotèl. Abali polè ka lorong. Maso' polè ka

kennengngan ènga' arèya. Kennengngan sè pa'-empa' sakaban ban kalakowanna engko'. Maso'a ka masjid? Buru kabbhi orèng. Cemmer masjid mon èdhiddha' tang soko."

"Iyya enja', Bhuk. Arapa ma' buruwa? Arapa ma' cemmerra?" Na'-kana' lakè' jarèya sambhi masemma' molèsa aèng matana Ènten. Sabellunna nyeddhing ka pèpèna, tanangnga na'-kana' jarèya dhuli èteggghu' ban Ènten.

"Hm... ta' ghun ca'na ba'na. Orèng è masjid orèng soccè kabbhi, Lè'. Ba'na sètong sè en'da' ngèdingngaghi ban nanggha' tang kao'è'an. Jarèya bhai apa ca'na ba'na, parcaja iyya, ta' parcaja iyya. Kemma bhantal engko' tèdunga è baba."

"Tèdung òinna', Bhuk!"

"Enja'! Omorra ba'na saomorra tang alè'. Ba'na na'-kana' beccè'. Mon en'da', ba'na èyangghebbha alè' ban engko'."

"Bhuk!"

"Dung-tèdung! Ba'na ghi' akuliya, kan?" Sapo' ban bhantal ghuling èsompattaghi rapa' ka mowana. Ènten dhuli marobbhu è baba ta' alama' pa-apa.

Para' sèyang na'-kana' lakè' jarèya jhagha. È baba Ènten la ta'da'. Ba'da pèssè lèma ratos èbu è attassa bhantal sè èyangghuy Ènten. Kana' jarèya dhuli ngala' hp-na nèlponna Ènten. Ba'da pessen maso' è tèlponna na'-kana' jarèya, "Engko' ètangkep, tang hp èrampas. Saellana kadhaddhiyan jarèya sè sabbhan arè na'-kana' lakè' kasebbhut nyarè kabhar otaba berta da' emma ban è òimma Ènten èsaba' sarta baramma kaba'da'anna satèya.

GHÂBÂNGAN

Angghidhan Jufriadi

Ampon tello bulan Bardi sè ala-bhala sareng Misnati, orèng binè' kembangnga kampong. Bardi aromasa ontong bisa ngaollè paraban sonthè, amargha aba'na aromasa jha' orèng biyasa, ghun pèra' andi' tarèsna. Ongghu ta' ghampang Bardi ngaollè babinè' raddhin, amargha Misnati salaèn kembangnga kampong, jhughanan dhaddhi rebbhu'an orèng lakè'. Ta' namong lancèng kapaceng sè terro alamara ka'angghuy dhaddhi lakèna, sanaosa sè ampon andi' binè ghi bannya' sè aghalunyo' èber ka'angghuy ngaollè Misnati.

Malem, è tèra' bulan pornama, langngè'na bhersè, ondem potè mara kapas ajhalan rak-araghan nambai senneng ka sè ngabas. Bardi sareng rajina adon-jandon è tanèyan ngarassa'aghi èndhana pa'anabhan. Kobhi anga' sareng kellana tenggang nambai sennengnga duwa' atè sè lagghi'

kabilang mantan anyar.

“Saporana alè' bula ghi' ta' bisa mabhunga odi'na dhika”, oca'na Bardi, ka binèna sambi manyandar binèna ka dadana, Misnati mèsèm sambi ngabas ka sè lakè'.

“Tarèsnana dhika da' bula mènangka arta sè palèng otama. Dhunnya bisa èsarè ka'!”

“Iya lè, tapè korang samporna manabi kakorangan arta, mèlana bula terro nyo;ona èdhi da' dhika ka'angghuy nyarèya saraddha odi'.

“karebbha dhika bula korang ngartè, ka”

“Bhula terro alakowa ka naghara manca, lè'!”

“Dhika adhina'aghina bula ka'?", sangghemmanna Misnati, aèng socana ghagghar ta'ègharassa.

“Bhunten lè', bula ghun terro mabhunga'a dhika, bula ta' kowat ngèdingaghi cacana tatanggha sè malolo arasanè bhula sareng dhika”.

“Bula tako'ta' kowat ka', manabi ta'da' dhika èseddhi'na bula”.

“Bula parcaja dhika orèng sè sabbhar lè', bhuktèna dhika narèma da' kaba'da'an bula.

“Tapè bula babinè' ka' sè bhuru ngarassa'aghi tarèsnana dhika, ma'pas tègha dhika sè adhina'a bula”, aèng matana tamba dherres mabacca atèna Bardi, caltong! Caltong! Nangèng manabi ènga'

ka cacana tatangghana, atèna onga' pas nèyaddha sajan bungkol ka'angghuy mangkat ka Malaysia nyarèya lako masamporna'a kaprana lalakè akasap nyarè balanjhana sè binè'.

Sabatara ka'dinto lakona coma adantos sorowan lako. Manabi bađa rèjhekkè, èngghi alako, manabi tađa' orèng nyoro ghun pèra' abharengngè sè binè' è roma. Rassana tođus tađa' madhanè.

Misnati diyem ghimeng. Atèna abhenderradhi pamangghina sè lakè', tapè atèna berra' amargha dhibi'na arassa jha' bannya' cobhana manabi edhina'aghi kadhibi'.

"Napè è Madhura ta' mangghi kalakowan, ka"

'Bula ampon bungkol lè' ka'angghuy mangkat, ghella' sèyang bula ampon ajhanjiyan sareng kanca sè biyasa mamangkat orèng ka Malaysia"

"Manabi ampon bungkol, bula ta' bisa alanglang. Nangèng jha' kabhuru mangkat ka', bula ghi'ta'mare senneng apolong sareng dhika"

"Insyaa Alloh satengnga bulan agghi' lè bula sè mangkaddha", sangghemna Bardi sambi nèmmoning binèna ka dalem romana, Misnati mèsem balibis sambi meddhem arassa ngabbher ka langngè' kapèng petto'.

Ampon sabulan Bardi sè mangkat da' Malaysia, adhina sè binè'. Sakèng bannya'na kalakowan kantos kaloppaè se aberri'a kabhar ka sè binè". Misnati bhangong, pèkkèranna posang. Dhu'a terros kerrong ampon aduri komarong. Malar mandhar eyonjhukaghi da' sè amorba alam, malar mandhar lakèna ta' nemmowa aral tor bhabhaja bađa è nagharana orèng. Bardi bhuru ènga' lajhu nèlpon ka sè binè' asapora amargha bhuru aberri' kabhar. Misnati bhunga ta' kapra amargha kerrong sè aghumolong ampon katekka. ođi'na sè kadhibi nyandhang kerrong ampon bađa tambhana.

Saterrossa, Misnati lancar narèma kèrèman dari lakèna. Misnati lajhu mokka' toko awal-jhuwal, sabatara kèrèman pagghun lancar dari Malaysia. Misnati samangkèn molaè segghut sar-pasaran

nyarè kanca malèbar bhangsa ka'angghuy lancarra usahana.

È kampongnga Misnati ampon dhaddhi orèng soghi anyar, kantos ejhulughi jhuraghan binè'. Salèrana atamba raddhin amargha segghut maca', adhandhan neng-sennengan. Rassa kerrong ka lakèna ghan sakonè' pon molaè tèpès èlang ghan nè'-sakonè', sè padđhang ghun pèra' kèrèman. Tokona ampon bađa sè ajaga, ta' ghung-tangghung, pangladhinna katello. Misnati ghun karè narèma ta' pot-rèpot alako.

Arè ahad baja lagghu Misnati katamoyan sapopona, Masda. Kađuwana pađa salang sambhellut nekkane kerrong. Saellana samporna sè kerrong, Masda lajhu ngajhak Misnati lan-jhalanan.

"Maju bhuk mon èntara jar-karlèjar ka ghir sèrèng, pongpong arè ahad, ca'na Masda.

Ngèding oca' ghir Sèrèng pèkkèranna Misnati ènga' nalèka ghi' parabanna toman tapangghi sareng orèng lakè' sè macellep ka atèna, terros satèya ghi' ènga'nga'. Misnati mèsem kadhibi'an sambi agharu obu'na sè ta' ghatel.

"Maju lè', abit ongghu sèngko' ta'lan-jhalanan, sèngko' laku cè terrona sè war-kalowarra neng-sennengan maèlang lessa margha rèkong sareng dhaghang malolo.

Kađuwana lajhu mangkat atèng-kentèng, nomp'a sapèda motor, tojjhuwana ka sèttong kennengan wisata pasèsèr alias Pèngghir Sèrèng.

Pèngghir sèrèng baja lagghu ampon rammè. Pa'anabhan è sakobengnga èndha tor asrè. Tasè'na bhersè, omba' bang-tabangan akadhi kapas abharis nambu karang lajhu abali ka tengnga saghara. Mano' dhalko' ngabbher aghalimpo, nambai sennengnga ka sè ngoladhi.

Sakèng dari leburra sè ngabasaghi ghulina omba' ètambai angèn sè ngalessèr, Misnati dhala ta' ègharassa jha'molaè ghella, bađa orèng lakè' sè ngabassaghi aba'na molaè dari konco'na obu

kantos ka sokona.

“Mis...”, Misyati tapajaja' atolè ka sè ngolok, pèkkèranna lajhu ènga' ka sèttong orèng lakè nalèka ghi' asakola SMA. Abit kaḍuwana salèng pandheng.

“Ba'na Molyadi, ya”, sapana Misyati sè èjawab aonggu' mèsèm.

“Abit ta' atemmo, ba'na ma' sajan raddhin”, Misyati mèsèm, atèna bhunga saghunong ana' aromassa aba'na ghi' ngoḍa.

Saterrossa kaḍuwana akandha nga'ngènga'è carèta sè lamba' nalèka ghi' paḍa asakola. Masda èsoro molè kaḍa', margha Misnati ghi' andi' kaparlowan laèn, toro'na neng pèkkèranna terro minta'a ater ka Molyadi.

Mamolan ḍari katemmowan è pèngghir sèrèng, kembhang-kembhang tarèsna ropana molaè maso' ka atèna Misnati sareng Molyadi. Kaḍuwana èkaloppaè jha' pon paḍa ala-bhala. Misnati sè abit ta' arassa' ghi' sennengnga tarèsna taghuḍha lalakè' laèn sè bannè lakèna. Bariya kèya Molyadi kaloppaè jha' pon andi' ana' ban binè. Kaḍuwana talanyo' norodhi nafso kantos cacana tatanggha ta' èkèḍingaghi. Tatangghana molaè rammè sè abhanta tèngkana Misyati sè molaè aoba. Baḍa kèya sè maènga' nangèng ghun acora' angèn lèbat, maso' ḍari kopèng kanganna kalowar ḍari kopèng kacèrra. Kaḍuwana pon èlompa' napso kantos ta' ngèjabhi cacana orèng sè ampon cè' rammèna.

Carètana Misyati akhèra èkèḍing tor ḍapa' ka Bardi è Malaysia. Bardi ètèlpon kancana marghana ta' nyaman ngèḍing rasanna tatangghana bhab Misyati sè segghut amon-temmon sareng Molyadi orèng lakè' sè bannè lakèna.

Bardi aromassa panas atèna, ḍarana ngalkal amargha aba'na èyèna, kahormadhanna èdha'-tèddha'. “Carok”, maskè kanca èlorok, mènangka jhalan kalowar nalèka baḍa bhala sè asalèngka'.

Ta' mèkkèr li-baliyan Bardi lajhu marèngkes rang-bharangnga. Ta' kaloppaè sekep sè aropa arè' èbhundhu' kalaban rambing potè. Tojjhuwanna ghun sèttong matèyanna Molyadi, orèng lakè sè nget-nengnet binèna.

Saellana ḍapa' ka Madhura, Bardi ta' lajhu maso' ka romana, nangèng jhujhuk ḍa romana kancana nyaba' rang-bharangnga. Saterrossa ta' aḍantos abit lajhu makalowar arè'na ètongtong mangkat alorogha Molyadi.

Ètengnga parjhalanan Bardi tapangngghi sareng Kè Sullam, ghuru ngajina.

“Baḍa apa ma' ba'na ma' nèngtèng ghaghman, cong!” sapana ghuruna ka Bardi.

“Kaula matè'enna Molyadi. Kèyaè” jawabbha Bardi

“Jariya arè'na ba'na ta' kèra mèḍḍhi' cong, mon kolè'na ghi' ta' tegghu, jha' san-ngasanè acarok”.

Kaula ampon bungkol kèyaè, kala mennang nomer ḍuwa”, sangghemanna Bardi

“Maju ka roma bi' sèngko' ba'na èyèssè'enna ghallu pas ḍagghi' nyambi tang takabuwan”.

Bardi atoro' oca' ḍhabuna ghuruna, ḍalem atèna abhenderraghi ghuruna jha' lakar arèna ghun arè' biasa, taḍa' èssèna. Menorot carètana orèng Madhura, arè' ka'angghuy acarok, bannè arè sarombanan, nangèng ampon èyèssè'è ka sèttong ghuru, nyamana arè' takabuwan.

ḍapa' ka dhalemma ghuruna pas èpatoju' ètanya'aghi carèta kadhaddhiyan sè pas matè'enna Molyadi. Bardi acarèta molaè ḍari se akabin kantos mangkat ḍa' Malaysia kalaban jharna' tor na'na'. K Sullam ngonjhu' nyaba lajhu abu-ḍhabu.

“Sèngko' ta' nyorowa ban ta' alanglanga ba'na sè aloroggha Molyadi, tape sèngko' ghun maènga'a ba'na”, ḍhabuna K Sullam.

“Ba'na jha' ghun nyala'aghi orèng laèn, amargha orèng ala-bhala bannè ghun napaka lahèr sè

èbaḍanè, nangèng napaka bhatèn jhugha cè' parlonà. Mon ba'na pelka' è Malaysia, apa ghi' molèya ka Madhuraa. Binèna ghi ennom bhuto sakabbhina napaka lahèr ban bhatènna".

"Abdhina è Malaysia ta' aka-tèngka, nangèng è buḍi pas ta' bisa ajaga kaparca'ja'an, mala aghabay salèngka" jawabba Bardi

"Mon ba'na laku angko matè'anna otàbana acarogha, saraddha baḍa tello', mon ba'na sangghup, satèya kèya sèngko' ngèdhinè ba'na acarok", Bardi ta' ajawab ghun aonggu' aḍantos ḍhabu saterrossa ḍari ghuruna.

"Sè ḍa' aḍa' mon acarogha, ba'na kodhu mennang. Mon ba'na kala ghun ollè toḍussa, ba'na mate, anak' potona nyandhang toḍus, mon ta' pojhur binè ban dhunnya èkala' orèng laèn.

"Sè kapèng ḍuwa', Mon ba'na mennang acarok, saterrossa kodhu mennang kèya ḍalem parkarana. Mon ba'na kala ḍalem parkara, bana bhakal èyokom, palèng sakejjha lèma bellas taon. Ba'na baḍa ḍalem okoman, mon tapalang binèna neng-sennengan ban orèng laèn.

"Sè saterrossa, mon ba'na ghi' pagghun maksa sè acaroggha, ba'na sanat nangghung dhusana, asabab nyaba rèya anḍi'na ghustè pangèran, sala bhender sè tao ghun Ghustè Pangèran' Ba'na toḍus èkoca' ta lakè' polana ta' acarok ghun ca'na orèng. Dhunnya rèya sakejjha', akhèrat mènangka oḍi' sè lanjhang. Dhunnya rèya ta' copè' cong, bannya' orèng binè' laèn sè lebbhi bhaghus. Mon laku binèna ba'na ta' èsto, dhuli tellak ban ta' kodhu acarok. Mon ba'na sangghup kalaban tello' sarat jariya, satèya kèya pas mangkat, sèngko' ngèdhinè ba'na sè acarogha", ḍhabuna K Sullam

Bardi ḍiyem ta' metto oca'. Lajhu jhagha manjheng nyèyom astana ghuruna nyo'on pamèt. Arè'na ètongtong sambì ajhalan masogha', nujjhu ka bengkona. Misyati takerjhat nèngalè Bardi temmo manjheng è labangnga romana nèngtèng arè', pojhur Molyadi pareppa'na ta' ḍateng.

"Ma' ta aberri' kabhar ba'na mon ḍatengnga ka', oca'na sè binè' ngetter.

"Ba'na ma' tègha nyalèthong è bhudina sèngko', sabatara è nagharana orèng, sèngko abhalangaja nyarè kasap.

"Saporana ka'", bula ngakonè sala.

"Parèngkes rang-bharangnga pas lajhu kalowar ḍari tang roma rèya, pongpong sèngko' ghi ta' aoba nèyat. Kabala ka Molyadi, mon laku lakè' jha' ghun bangal ka tonḍinga, mon ta' bangal ngabin jha' ngal-bangal nget-nengnget binèna orèng.

"karebbha dhika baramma ka"

"Ba'na bi' sèngko' ella ètellak tello, satèya kèya ba'na mole pas minta kabin ka Molyadi", Misnati tapajaja' èghem ta' metto sowara, aèng matana aghili.

"Parcoma ba'na nangès, sèngko' ta' kèra ngompa' copa sè ella èpakalowar. Sapa sè bangal amaèn apoy, kodhu sanat sè katonona". Oca'na Bardi sambì ngantolaghi plastèk aèssè pèssè.

"Jarèya balanja ḍibudina ḍari sèngko", sambì ngèntep labang.

Misnati kalowar kalaban atè ancor, aèng matana aghili, kasta sakojhur bhadhan amargha aba'na aromasa sala. Rasa toḍus taḍa' engghanna nalèka tatangghana paḍa ngabas acora' abangkangè dhibi'na'. Dhinèng Bardi lajhu maso' ngala' wudhu' lajhu asojut sokkor amargha èparèngè salamet kalowar ḍari pokpara tor ta' sampè' kadhaddhiyan carok*

ooooOoooOoooo

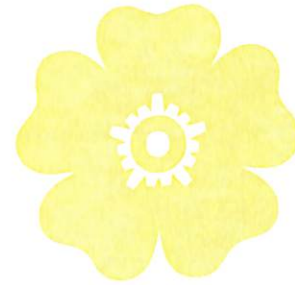
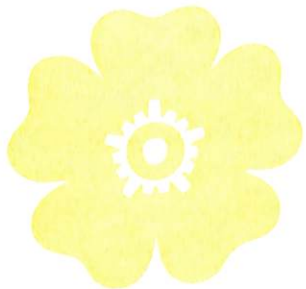
*Carèta ka'ḍinto mènangka carèta fiksi, manabi baḍa kadhaddhiyan sè paḍa ka'ḍinto ghun kabhenderran bisaos.

Cangkaro' Bâto

Angghidhân: Harwiyanto

Cangkaro' bâto saongghuna bânne ta' èsto
 Sakèng la bâbâtek sè ta' èkennèng otheK
 Atèna la ghâli mara bâto
 Aberri'â rassa èman
 Abâ' tako' ta' mèlo sè nyaman
 Abherri'â ka orèng sangghu jân tađâ'
 Sangghu jân ta' menđhâng
 Dâpor tako' ta' ngebbhul
 Èkakana tako' lapar
 Ana' poto tako' ta' mèlo
 Tapè apa sanyatana
 Paènga' dhâbu Ghustè Pangèranna
 Ghustè Allah sè aghântèyana
 Abherri' sakonè' aghântè sabânnya'na
 Saongghuna sakabbhinna partèngkanna abâ'
 Bhâkal abâli ka abâ'
 Partèngkan beccè' abâli beccè'
 Partèngkan jhubâ' abâli jhubâ'
 Bhângo'an abâ' ènga'a
 Jhânjhina Ghustè Pangèranna
 Ta' kèra mèyal
 Maskè sakonco'na obu'na

Candhi, 16 Juli 2023

Bhâko

Angghidhân: Harwiyanto

Ngaghâ' ngombâr mosèm nèmor
 Ngalessèr angèn dâri tèmor
 Nyarepsep cellep ka tolang
 Masekken nèyat maca bismillah
 Alandû' tana agahâbây buludhân
 Ka'angghuy kennengngan tampegghân
 Nakthak bighina bhâko nampek
 Èyarep tombu belta
 Sè ètamen ka cokkal'-cokkal' è buludhân
 Sè èpasanat.... èsaka'.... èpanterrè.... ècokkal'
 Èpanterrè è sabbhân lakkè'
 Èsèram sabbhân arè.... la'-ella' arè
 Èkeccèr la'-ella' arè
 Èyopènè èrao taker la'-ola'na èsarè
 Tongrap bunga èpetthèk
 Èsosol solang noro' èpetthèk èpaèlang
 Ècolè'.... èbhâcok.... ètèmbhuk....
 Taker buluna cèthak nghebbhuk
 Pangarep ollè rajhekkè sè nombhuk
 Bi-lebbina èkaèssè sobbhuk

Kolor, 17 Juli 2023

Sanja' Macemma Tatamennan

*Eserrat: Tarmidzi Ansory **

Bhungkana Nyèyor

Lambâyân dâun meltas jhârna'
Bhiruna dâun masajân na'na'
Angènnâ ngalessèr matennang pèkkèran
Èlang rowed lobâr kasossa'an

Bhungkana nyèyor panèka laku tênggahi
coma biyâsa ondung ta' gâgâ'
Panèka ayèssè sango dâ' abâ' dhibi'
Sopajâ cettha' ta' aonga' adelnga'
Asabâ bhungkana nyèyor ngaollè dhugghân
Seddheng manossa biyâsa dhâddhi parembhâghân
Jhâ' mapotè mata karo terro mennanga
Bhângo' mowa nondu' kor dhâddhi saèna.

Namen Paḍi

Sabbhân arèna karo noghuwi sabâ
Sè dhâddhi tambhâna nyabâ
Paḍina ampon ngabhuru
Mano' keddhi' sajân kabhuru
Kabhuru terro ngakana
Kadhâng matompes taḍâ' karèna

Paḍi sajân nyorkep nondu'
Mano'na sajân abhâludhu'
Ca'èpon rèng kona paḍi ampon towa
Torè ngajhâk maghârsarè sakobhengnga
Nyambi arè', pacol ngèrèng molonga

Somangka

Bhiru bârnana macellep atè
Mèra dâlemma èpakon ngastètè
Somangka cora' sajân massa'
Sajân nyaman ka èber serra'

Ngabâssaghi ampon kobâssa
Napa polè ngakan nyepsep dâlemma
Rassa manès sè cè' saèna
Maèlang pegghel dhâdhi ta' arassa

Jhâghung

Arè ampon agellâ' dâri tèmor
Nyonar terrang cora' abit nèmor
Tana mèra ampon tambhâ ngacerra
Nyorkep mano' è bhungkana pao

Sabâtara rèng tanèna èntar abhersèyan
Ka tegghâl sè dhâddhi kabherkaddhân
Ca' èpon lagghu' ètamennana jhâghung
Sopaja oḍi' anḍi' panangghung
Asabâb ca' èpon tatamennan nèka
Dâddhi parantara oḍi' mardhika
Sampè' kantos bharnana è padâddhi mandirâ

KÈJHUNG TARÈSNA

Jufriadi

Kèjhung tarèsna ka' dinto
Meddhâl dâri atè sè ongghu èsto
Nalèka raghâ ampon ta' kobâsa mandheng
Salèrana dhika sè malolo ngonjhâng senneng

Kèjhung tarèsna ka' dinto
Mèngangka dhâddhi taladhâ èsto
Ka' ator dâ' dhika kembhângnga atè
Dhâddhi palabbhuwân oqi' kantos patè

Du dhika sè malolo mèsèm
Cajâ salèrana aghunḍhek atè kasemsem
Sokma kerrong sèyang bân malem
Asareng dhika tarèsna bulâ tremtem

Nalèka dhika mapak tarèsna
Ngembhân bhunga sè taḍâ' engghâna
Kabhughel sekken ḍâlem ḍâḍâ
Dhika dhâddhi bidhâddhâri sowarghâ

NYANḌHÂNG LARA

Jufriadi

Kerrongnga dhika ghun pèra' kanḍhâ
Nyatana adhina talka ḍâlem ḍâḍâ
Bibir manès lemma' taḍâ' paḍâ
Nyatana panas akadhi marḍâ

Bulâ talanyo' oca' na dhika sè ènḍhâ
Massra' aghi sokma mènangka taladhâ
Ḍâri tarèsnan atè sè naḍhâ
Ngarep dhika ajhulu èsto sè paḍâ

Mangkèn talè rassa aromasa talka
Kadhibi' ḍâlem atè sè loka
Ongghu bulâ ta' nyangka
Jhânjhina dhika mara apoy naraka

Èbhârat bhumè ḍâlem nèmor kara
Atè kerréng taḍâ' sè mèyara
Kadhibi' oqi' bulâ nyangsara
Nyanḍhâng tarèsnana atè sè lara

Mekkassân, 2023

MABÂR AḌURI KOMARONG

Jufriadi

Nalèka kerrong
Ampon aghumolong
Akadhi korong sè nangkorong
È tengnga lorong
Kerrong aḍuri komarong
Nancep ḍâ' dhika sèttong
Arontong pon ta' kayètong
Ajhâjhâr lajhir apolong

Nalèka petteng
Atè mandhelleng
Ngarep dhika ḍâteng
Senneng ongghu senneng
Nalèka sokma melleng
Dhika mèsèm dhâddhi bhâreng
Sambi ngèjhung arengreng
majhembhâr pèkkèr sè ḍhengḍheng

Du dhika mabâr aḍuri
Tanang bulâ loka
Nyapcap ḍârâ tarèsna
Nyanḍâ' mèsemma dhika
Mapak tarèsnana bulâ
sè' ampom abit naḍhâ
Aḍântos mekkara sekkar mabâr
Sè meddhâl ḍâri socana dhika

Adrian Pawitra Tang Kancah Sè Palèng Kènthel

Sè nolès: Supik Tresna Art

Bhâbhâr dâri sèttong èbhu sè asmana Maisura (almh.) sareng sèttong rama sè asmana Muhammad Irsyad (alm.) è Bhângkalan tangghâl 20 Agustus 1969 èparèngè nyama Adrian Pawitra. Segghut ca-kanca salpa' èyolok Ian otabâ Mas Ian. Dâri bânnya'na c-akanca *seniman* sè biyâsa apol-kompol neng compo' dâri molaè kab-akkrabbhâ bân dreng-adrengnga ngodi'in komunitas Tèra' Bulân kongsè dâpa' ka ajâllâ Ian andi' bur-lèburân (*hobby*) sè bidhâ dâri cakanca laèn; arojhâk pettès.

Ta' toman loppa mon èntar ka tang roma Ian masthè mènta jhâk-rojhâghân. Maskè com wâ'-duwâ'ân so sèngko' sè arojhâk pagghu santa'. Dâri addhreng jârèya sala sèttong tand dâri Ian saèngghâ ta' getton mon Ian and bânnya' karya sè èhasèllaghi akadhi Kame Madhurâ Ghenna' Abhâsa Madhurâ – Indones sè èterbi'aghi sareng Dian Rakyat taon 200 kamos ka'dinto bânnya' nolès okara Madhurâ kabânnyaan' ta' èkaonèngè orèng Madhurâ dhi Bânnya' ta' èkaonèngè amarghâ okara ghe ampon para' èlangnga dâri kabiyâsa'an orè

bânnya' bi-lebbi orèng Madhurâ dhibi'. Pramèla dâri ka'dinto kamos ghellâ' cè' saèna bhâdhi andhâddhiyâghi masekken budhâyâ Madhurâ. Selaèn ngangghit kamos, Ian jhughân èkaonèngè dhâddhi *seniman* tor *budayawan*, abhuktè sareng angghidhânnepon sè laèn èngghi ka'dinto kompolan lagu-lagu Madhurâ, ngangghit carèta madhurâ, ngangghit nyanyiân madhurâ, aghâmbâr Ian jhughân pèlak. Dâri bânnnya'na angghidhân ka'dinto Ian sampè' ekenal sareng bânnnya' orèng, molaè dâri na'kana', toa ngodâ sadhâjâna kenal sareng Ian. Tèngka polana saè, sabbhâ, mora mèsèm, loco, dhujhân aghâjâ'. Ka'dinto tandâ-tandâ Ian èkasennèngèn orèng bannya'.

Buwâ ghagghâr ta' jhâu dâri bungkana otabâ dâlem prèbhâsan Madhurâ "Olar kabèr ta' abudu' olar sabâh" andhâp asor prèbhâsan ka'dinto sè pantes èjhulukkaghi a dâ' Ian. Rèng seppo lakè'na Muhammad Irsyad jhughân *seniman*, budayâwan Madhurâ sadhâjâ angghidhânna èbârissaghi dâ' Ian. Engghi ka'dinto buku Ejaan Madura Tepat Ucap (2000), Naskah Kuno Pètotor Madhurâ tor Kamus Madhurâ Belanda sè terbit sebelum Indonesia Merdeka.

Taon 2009 bulân Pebruari tanggâl 21, ongghu-ongghu dhâddhi bulân sè lakar èyarep âmarghâ Allah apareng jhughân jhebbing dâri Kediri sè asmana Dwi Puspitasari. S a m a n g k e n a m p o n aghâdhuwân pottra duwâ' sè theng-gântheng, sè wa'-towa'an asmana Putra Zavir Monterro, sè ngodâ'ân asmana Zavir Maraportèka. Molaè akabin Ian sareng raji tor pottrana alèngghi neng Sidoarjo, nangèng sabâkto-bâkto èkabhuto sareng

ca-kanca è Bângkalan tetep nomer sèttong ca'èpon Ian. Bân ta' toman loppa sabbhân ka Bângkalan Ian mastè nyepper ka compo', tojjhuwânna alola'a AROJHÂK PETtÈS. Sèttong bâkto Ian aserro sakè' kabbhi sambhi matao robâ kasakè'an sè èbây-ghâbây sambhi aghellâ'an, "palèng *asam urat*, *kolesterol* Ba". Èbâles so sèngko' sambhi aghâjâ' "Yan, mon la kè'-sakè'an dhuli mèd-amèdhân Ian", sambhi aghellâ'an Ian pas ngoca' ka sèngko' "Bhunten Ba' kaulâ ta' bângal alangkaè sampèyan" (*nggak mbak saya gak berani mendahului sampean yang lebih tua*) èjâwâb polè so sèngko' "ta' arapa Ian sèngko' èhlas bâ'na ka'adâ" (*gak papa Ian saya ikhlas kamu duluan*).

Cè' kastana aghâjâ' jhubet ghâllu bhuktèna Ian tangghâl 17 Juli 2023 ampon èpondhut sareng Ghustè Allah è omor 54 taon. Ongghu ampon ngadâ'i bhâdhân kaulâ ka'angghuy ngadqhep Sè Amorba Jhâghât. Malarmoghâ sadhâjâ lalampa'anèpon dhâddhiyâ *amal jariyâ*. Raji sareng pottra-pottrana dhâddhiyâ orèng sè moljâ.

A' BUSTOMI: SÈ ABHILLÂI BHÂSA MADHURÂ MARABHUT GHULÂBBHÂ APOY SÈ PAGGHUN REBBHÂNG

Puspa Ruriana
Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur

Neng dâlem kaoḍi'ân è attas dhunnya sè sajân abit sajân èyangsek sareng majhuna tèknologi, ampon kappra segghut dhâddhi rosagghâ ḍâ' bhâsa ḍaèra sè segghut ta' èyèmodhi orèng bânnya'. Namong ghi' bâḍâ jhughân orèng sè ghi' dhâlâtén abhillâi Bhâsa Madhurâ sè ta' kobher aromasa lessò è dâlem araksa langghengnga bhâsa sareng sastra Madhurâ. Salèraèpon ngaghungè asma Pa' Bustomi kaonang ahli sennè sareng ahli bhudhâjâ ḍâri Sampang Jhâbâ Tèmor sè salanjhângnga kaoḍi'ânnèpon ta' pegghâ' pagghun abhâktè ka'angghuy mèyara sareng malanggheng sangkolan bhudhâjâ Madhurâ sè aghânḍhu' ajhi tèngghi. Ḍâri ḍhâḍhâbuwânnèpon sè bhânget somangat (inspiratif) kèngèng èkaghâli jhâ' salèrana ampon anglèbâdhi parjhâlanan lowar biyasa. Salèrana pajhât pantes ajhâjhuluk kèngènga ajâgâ sareng malanggheng Bhâsa Madhurâ sè aghânḍhu' ajhi tèngghi.

Sampang-Neng dâlem cator sabellunnèpon Majallah Jokotolè ampon ngennallaghi "tokoh" dâri Songennep sareng dâri Bhângkalan. Neng terbi'ân samangkèn bhâkal ngennallaghiyâ "seniman sareng budayawan" dâri Sampang, Pa' Bustomi. Asma jhângkeppèpon éngghi ka'dinto R. Tg. Jati Budoyo Bustomi Irwan Kurniadi, S.Pd., M.Pd., M.M., C.N.S. Èbhâbhârrâghi neng Sampang tangghâl 18 Maret 1959. Salèrana samangkèn alèngghi neng Kampong Sembhung Dhisâ Jhâttra Tèmor Kacamadhân Bânyowatès Kabhupatèn Sampang. È dâlem bhâb bhuðhâjâ, samangkèn kabhubbhuwân amanat mènangka sè nyepowè Bidang Lingkungan Hidup dan Cagar Budaya Masyarakat Adat Nusantara (MATRA) DPW Jhâbâ Tèmor.

Sanaos pendidighânèpon Sarjana (PKn) sareng Magister (PIPS sareng Manajemen), ta' dhâddhi alangan dâlem addhrengngèpon kaangghuy teptep tarèsna neng kasennèyan sareng nyerrat angghidhân. Dâ' Jokotolè salèrana aromasa kèngèng paparèng ngaghungè katarèsnaan dâ' kasennèyan sè acem-macem sè dhâddhi panglèpor atè, akadhi nyerrat angghidhân, maos buku, nyerrat ghâmbhâr, sareng amaèn drama. Kabit lancèng kana' ampon kaoladhân pajhât addhreng nyerrat anggidhân (tulís menulis). Neng taon 1978 toman mennang juwara 3 Nasional "Lomba Mengarang Katagori Remaja neng aèttong Majallah" sè terbi' è Jâkarta, sareng bânnya' kèngèng piagam juara. Dâri tarèka ka'dinto saterrossèpon kantos samangkèn teptep nyerrat bhâb sè akaè' sareng bhuðhâjâ, bhâsa, sareng sâtra Madhurâ.

Sè dhâddhi panyabâb Pa' Bustomi trèсна abhillâi ka'angghuy malanggheng bhâsa sareng sastra Madhurâ kabit taon 1989-an amarghâ pangghâliyânèpon aromasa bhâget ngennes ngoladhi bhâsa Madhurâ sè sajân abit sajân korang ègguna'aghi otabâ molaè èdthingghâllagi sareng orèng Madhurâ dhibi'. Ampon bânnya' orèng Madhurâ aromasa langkong rajâ atè sareng

arinasa mantep manabi aghuna'agghi bhâsa Indonèsia sanaos padâ orèng Madhurâna. Pramèla dâri ka'dinto Pa' Bustomi lajhu aromasa mantep jhughân ka'angghuy ngèrèng mèyara sareng malangggeng bhâsa sareng sastra Madhurâ. Ampon bânnya' tarèka sè ampon èlamp'a'aghi kantos samangkèn akadhi abhânto molang bhâsa Madhurâ neng pondhuk pasantren, neng kampus-kampus, neng sakola'an otabâ neng ormas-ormas, bacampo dhâddhi ellèt ghâlimpo' bhâsa Madhurâ, ghâlimpo' panganggit buku bhâsa Madhurâ ka'angghuy SD, aparèng diklat (narasumber) bhâsa Madhurâ abhânto Dinas Pendidikan, Dinas Kearsipan dan Perpustakaan Kabhupatèn Sampang. Toman ngarabui Kongrès Budaya Madura, jhuru dhâbu neng seminar/dialog interaktif (tanya jâwâb) sè èbadâ'aghi neng pondhuk pasantren, kampus-kampus, jhughân ormas-ormas. Salaèn dâri ka' dinto segghut jhughân dhâddhi jhuru dhâbu (narasumber) neng zoom meeting bhâb bhâsa Madhurâ asareng Iowa University Amèrika Serikat, ngèssè'è lalampân kamadhurâ'ân neng *channel youtube* sareng "Orasi Budaya Madura".

Pa' Bustomi ngèrèng acampo sareng acem-macem ghâlimpo' sè nalèktèghi bhâsa, sastra sareng bhuðhâjâ Madhurâ kalabân kabhubbhuwân tarèka akadhi:

1. Seksi bidang bahasa neng Paguyuban Anghâp Asor Sampang taon 2011 kantos samangkèn.
2. Sèksi bahasa neng Ghâlimpo' Dhu'remmek Pamekkasan taon 2018 kantos samangkèn.
3. Dèwan penasèhat Ghâlimpo' Madura Tempo Dulu (Sampang Tempo Dulu) Trunojoyo Sampang taon 2020 kantos samangkèn.
4. Nyepowè/katowa Ghâlimpo' Madura Saè taon 2021 kantos samangkèn.
5. Sè nyepowè/koordinator Lingkungan Hidup dan Cagar Budaya Masyarakat Adat Nusantara (MATRA) DPW Jhâbâ Tèmor.

Tojjhuwânnèpon Pa' Bustomi namong sèttong terro tekka'a hajhât mabâli polè sopajâ aghuna'aghi bhâsa Madhurâ sè saè tor sè lerres mongghu dâ' maghârsarè Madhurâ dhibi'. Rajâ pangarep sopajâ bhâsa Madhura ta' èlang mosna. E dâlem tarèka araksa Bhâsa Madhurâ salèrana ta' alolongan kadhibi'ân, marghâèpon bânnya' jhughân kèngèng bhântowan dâri para kanca "pegiat sosial", Dinas sè akaè' sareng bhudhâjâ akadhi Dinas Kearsipan dan Perpustakaan, Dispora Budpar, sareng Dinas Pendidikan Kabupatèn Sampang, sè ampon nyangghemmè saè kalabân bânnya' aparèng kasempadhân serrèng èpadhâddhi jhuru dhâbu diklat otabâ ghâlimpo' ajhâr bhâsa sareng sastra Madhurâ.

Mènorot pamangghièpon Pa' Bustomi, saèstona Pamarènta Daèrah ampon abhânto è dâlem tarèka malanggheng Bhâsa sareng Sastra Madhurâ, akadhi materbi' Pergub sareng Perbup bhâb Bhâsa Madhurâ neng sakola'an, aghuna'aghi bhâsa Madhurâ sabbhân arè Jum'at otabâ arè sè laèn neng tor- kantor sareng neng sakola'an, akadhi neng acara rasmè pamarènta'an nalèka ngèmodhi molang taon (ngaèmodhi Hari Jadi) Sampang neng bhân-sabbhân bulân Dèèsèmber. Pamarènta Daèrah segghut marabu salèrana ka'angghuy dhâddhi jhuru dhâbu neng tarèka bhâb bhâsa Madhurâ. Namong mènorot pamangghièpon, bhântowan obâng **kèngèng** sareng rarengghân (neng APBD) sanget sakonè', sanget ta' mendâng.

Nalèka Jokotolè mator pètanya, Kadhi ponapa pamangghièpon kamajhuwân bhâsa sareng Sastra Madhurâ jhâman sanangkèn, salèrana aparèng jâwâbhân: "Manabi ètèngalè dâri bânnya'na ngangodâdhân sè bângal nolès karangan pajhât langkong bânnya' katèmbhâng jhâman dhimèn. Bhuktè'èpon ampon bânnya' angghidhân sè èserrât ngangodâdhân akadhi carpan, novel, puisi neng koran, majallah otabâ abujud buku. Namong manabi ètèngalè dâri carana aghuna'aghi pramasastra sareng carana

mèlè dhâbuwân (diksi) Madhurâ ghi' jhâu dâri kasamporna'an. Rajâ pangarep moghâ ghi' bâdâ'a para seppo sè ghi' ghâtè abhânto aparèng pètodhu ka'angghuy masamporna'a.

Saka'dinto jhughân bâkto aḍhâbuwâghi jawabhân bhâb alangan sè dhâddhi ḍhâng-aḍḍhâng, èḍhâbuwâghi jhâ' bhânget bânnya' alangan è dâlem mèyara sareng malanggheng bhâsa sareng sastra Madhurâ samangkèn, akadhi ampon bânnya' orèng Madhurâ bân sabâgiyân para seppo Madhurâ sè ngaghungè bâbenang neng pamarènta'an sè aghâḍhuwân pangangghep jhâ' Bhâsa Bhâsa Madhurâ korang èkparlo, korang kaonang (kurang komersial), ta' kennéng èpanyarè kaontongan arta (tidak bernilai ekonomis). Mala ghi' bâdâ sè ghâḍhuwân pamangghi jhâ' Bhâsa Madhurâ ka'dinto malarat èghuna'aghi (tidak praktis). Pamangghi sè korang sondhuk ka'dinto sanget parlo kaangghuy èpabâli dâ' pandhuman sè salerressa.

Parlo bâdâna tarèka sè padḍhâng sareng sè ghâmpang èlampâ'aghi ka'angghuy araksa langghengnga Bhâsa Madhurâ kantos jhâman sè bhâkal dâteng. Èḍhâbuwâghi jhughân sareng Pa' Bustomi jhâ' bânnya' sabâb bhâsa sareng sastra daèrah akadhi Bhâsa Madhurâ sè ampon segghut tasalèngka' kaangghuy majhu kalabân saè. Bânnya' panyabâb sè parlo èkaghâli. Sè kapèng sèttong, sakèng dâri serrèngnga "media sosial" sareng "mèdia èlektronik" nyèyarraghi "bahasa gaul" sè ampon èyangghep langkong ghâmpang èghuna'aghi (praktis) sareng èyangggep "lebih gaul", mongghu para goḍâdhân (anak milenial). Sè kapèng ḍuwâ', kakorangan buku pandhuman (referensi) akadhi cè' malaraddhâ sè mangghiyâ ku-buku bhâsa Madhurâ neng perpustaka'an è man-ka'dimman. Sè kapèng tello' molaè bâdâna kurikulum 1975 sè awajibbhâghi aghuna'aghi bhâsa Nasional (bhâsa Indonèsia) molaè kellas sèttong SD, molaè kellas mabâ. Hal ka'dinto ropana pas dhâddhi sala sèttong panyabâb para orèng seppo langkong ngasokanè molang bhâsa

Indonèsia molaè pottrana onèng ngoca'. Akhèrrèpon bhâsa Indonèsia èpadhâddhi bhâsa dhâsar sè palèng ngadâ' (bahasa Ibu). Bit-abit bhâsa Madhurâ pas èsèngkèr sareng tasèllem. Macemma ampon bânnya' sala kappra bâdâ pamangghi, manabi molaé ghi' kènè' ampon pènter bhâsa Indonèsia èyangghep na'-kana' majhu tor pènter. Manabi ta' onèng bhâsa Indonèsia otabâ aghuna' aghi oca' Madhurâ èyangghep kadhingghâlân jhâman. Sè kapèng empa', bâdâna bâkto (alokasi waktu) sanget sakonè'/sakejjhâ' kangghuy pangajhârân bhâsa Madhurâ sè namong 2 ejjhâm pangajhârân (2×35 mennèt). Ghuru sareng morèd padâ malarat nambâi pangaonèngan bhâb lanjhang lèbârrâ èlmo bhâsa Madhurâ. Sè kapèng lèma' korang saroju'na (kurang bersinergi) antara para sana' bhrâjâ, pamarènta, sareng maghârsarè kaangghuy maakor pamangghi malanggheng bhâsa Madhurâ sè sokkla sè samasthèna dhâddhi sangkolan moljâ bâgi ana' poto neng bingkèng aré. Anglèbâdhi ondhâgghâ bhâsa Madhura aghânḍhu' maksod aparèng bâbulângan saè neng tatakrama sè andhâp asor.

Namong sanaos kabâdâ' ânna bhâsa Madhurâ andhâddhiyâghi sossa sareng bâringsangnga Pa' Bustomi, ma' pas bâdâ kabhâr sè majhembhâr pangghâliyânnepon. Bâdâ sangghemman sè cè' ghâtèna (respon positif) sè dâteng dâri naghâra manca. Ropana tarèka abhillâi bhâsa sareng sastra Madhurâ anglèbâdhi media sosial kèngèng sangghemman (respon) dâri Guru Besar neng IOWA University Amèrika Serikat. Pa' Bustomi ampon serrèng èpadhâddhi jhuruḍhâbu dâlem tarèka sè èseppowè Guru Besar ka'dinto anglèbâdhi zoom meeting. Sè palèng andhâddhiyâghi jhembhârâ Pa' Bustomi tarèka ka'dinto bânnya' orèng sè apo-campo sè padâ lèbur dâ' bhâsa sareng bhuḍhâjâ Madhurâ dâri bânnya' naghârâ manca.

Akaè' sareng tarèka malanggheng bhâsa sareng sastra Madhurâ kaangghuy bâkto sè bhâkal

dâteng, salèrana ngaghungè pamangghi sè kodhu èghâtèyaghi sopajâ tarèka moljâ ka'dinto bisa lancar. Sè kapèng sèttong, pamarènta Daerah bisa'a aparèng bhântowan (anggaran) sareng rarengghân (fasilitas), kaangghuy malanggheng bhâsa sareng sastra Madhurâ, akadhi mokka' "Jurusan" bhâsa sareng sastra Madhurâ neng kampus kaangghuy molang calon ghuru sakola'an. Sè kapèng ḍuwâ', manaddhek ghedḍhung perpustakaan bhâsa Madhurâ. Sè kapèng tello', makompol para pakar bhâsa Madhurâ kaangghuy molang dhâddhi dosèn jhughân kaangghuy matartèb polè (merekonstruksi) éjhâ'ân neng ku-buku bhâsa Madhurâ. Sè kapèng empa', aparèng tandhâ pangèsto dâ' para seppo sè ampon abhillâi mèyara sareng malanggheng bhâsa Madhurâ. Sè kapèng lèma' mabânnya' abhâdhi buku bâca'an, majallah, koran, buletin, kontèn medsos sè aghuna' aghi bhâsa Madhurâ sè bisa èparèngngagghi dâ' sakola'an, ponpès, ormas sareng maghârsarè. Sè kapèng ennem, pamarènta èyarep bisa aghuna' aghi tolèsan bhâsa Madhurâ neng paanabhân sareng longabhânna orèng bânnya' (tempat umum) akadhi neng kantor, termènal, sakola'an, pasar, roma, sakè', jhâlân rajâ, masjid, ssl. Artèèpon salaèn èserrât sareng bhâsa Indonèsia jhangkep sareng serradhân bhâsa Madhurâna.

Saabiddhâ trèсна abhillâi bhâsa, sareng sastra Madhurâ, sanget bânnya' tandhâ pangèsto (penghargaan) sè ampon èkaponḍhi Pa' Bustomi, antara laèn akadhi:

1. Budayawan Seni Mendongèng dâri Bupati Sampang taon 2017.
2. Anugerah Gelar Radén Tumenggung Jati Budoyo dâri Kraton Magkualaman Jogjakarta neng bulân Dèsember 2022.
3. Instruktur bahasa Madura taon 2022-2023 dâri Dinas Kearsipan dan Perpustakaan Kabupatèn Sampang.

4. Langkong dâri 25 macem piagam dâri Disdik, kampus, ormas, ponpes, tandhâ pangèsto jhurudhâbu (narasumber) bhâsa, sastra, adhât, bhuḍhâjâ Madhurâ.

Nalèka Jokotolè mator pètanya bhâb samangattèpon Pa' Bustomi sè pagghun koko ta' nyorot sanaos satèndhâk trèсна abhillâi bhâsa sareng sastra Madhurâ, ropana salèrana ngaghungè cara amacem bârna otamaèpon è dâlem ngadhebbhi bâḍâna kamajhuwân tèknologi sè serrèng dhâddhi panyabâb bhâsa daèrah akadhi bhâsa Madhurâ sè tasèngkèr, èkabâllunnaghi. Caraèpon anglèbâdhi tarèka akadhi ka'dinto:

1. Serrèng otabâ abiyâsa'ghi aghuna'aghi bhâsa Madhurâ sè aogher dâ' onḍhâghân bhâsa neng parèntèng lampa, ḍhâḍhâbuwân (sambutan) neng sabbhân pasèmowan.
2. Nyerrat agghidhân sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ otabâ abhânto tarjâmah.
3. Serrèng ngèrèng addhuwân sè akaè' sareng bhâsa Madhurâ akadhi puisi, drama, pategghirân, ssl.
4. Serrèng ngèrèng seminar bhâsa, adhât, sareng bhuḍhâjâ Madhurâ.
5. Acampo neng bânnya' ellèt ghâlimpo' sè mertè /malanggheng bhâsa sareng bhuḍhâjâ Madhurâ.
6. Serrèng nyombhâng angghidhân (artikel) neng Majallah Jokotolè.
7. Abiyâsa'ghi aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa neng sana' bhrâjâèpon akadi dâ' pottra-pottrèèpon, panakan, bâjâèpon, jhughân dâ' maghârsaré neng sakobhengnga.

Bâḍâ pamangggièpon sè aropa pokeddhân sè bhânget bhidhâ sareng pamangghina orèng laèn. Salèrana aḍhâbuwâghi jhâ' bhintèng palèng akhèr sè palèng kowat araksa bâḍâna/langghengngèpon

bhâsa sareng sastra Madhurâ karè neng pondhuk pasantrèn. Hal ka' dinto ampon abit romasana ta' kobher èkarèna sareng èkaonèngè orèng bânnya'. Mènorot pamangghina, kantos samangkèn para sana' bhârâjâ olama'/kèyaè/bhindhârâ/ustadz ghi' pagghun bânnya' aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa Madhurâ kalabân saè. Saka'dinto jhughân para santrè otabâ alumni otamaèpon dâlem pasèmowan. Nalèka molang kètâb, pangajhiyân, kantos serradân neng kètâb konèng tarjâmah sareng jhâjhârbânnepon sadhâjâna ghi' koko aghuna'aghi bhâsa Madhurâ.

Manabi è dâlem karèna'ân malanggheng, majhurbhu bhâsa sareng sastra Madhurâ sè bhâkal èlampa'aghiyâ neng bâkto sè bhâkal dâteng, Pa' Bustomi ngaghungè tambâ'ân cara akor sareng kamajhuwân jhâman. Hal ka'dinto aghânḍhu' maksod sareng tojjhuwân ka'angghuy malanjhâng lèbâr pa'anabhân anglèbâdhi "mèḍia massa sareng mèḍia sosial", mabânnya' ngangghit buku bhâb bhâsa sastra Madhurâ, mabânnya' acampo sareng para tokoh sè pajhât ghumatè mèyara bhâsa sareng sastra Madhurâ, jhughân karèna'an abaḍâ'aghi pamèran otabâ addhuwân sè akaè' sareng bhâsa sareng sastra Madhurâ.

Sanget parjhughâ jhughân bâkto para kanca dâri Jokorolè mator pètanya, "Sampè' bilâèpon Pa' Bustomi sanat abhillâi langghengngèpon bhâsa sareng sastra Madhurâ?" Pa' Bustomi ajâwâb klabân ḍhâḍhâbuwan bhâkal terrosa trèсна abhillâi bhâsa sareng sastra Madhurâ kantos ta' kowat polè apangghâliyân, ta' kowat polè ngangka' rarengghân ka'angghuy nyerrat. Sanaos ampon pangsiyun dâri abhâktè dhâddhi pongghâbâ (lastarè aḍines abiddhâ 41 taon) tapè sajân bhârenteng ngèrèng lampa malanggheng bhâsa sareng sastra Madhurâ.

Angghidhân buku sè lastarè sareng ghi' " proses," prappa'na èpatotok, akadhi:

1. Menyelamatkan bahasa Madura dari

kepunahan, juwara 2 sa Madhurâ taon 2008.

2. Lemma' Manès (kèrata bhâsa Madhurâ).
3. Paparèghân sareng Pantun Madhurâ.
4. Kamos Kèyasan Madhurâ (ghi' èpatotok).

Salaèn dâri bhâb bhâsa sareng Sastra Madhurâ, ropana Pa' Bustomi serrèng jhughân ngèrèng lampa sè dhâddhi panyabâb bânnya' kèngèng tandhâ pangabhâktè sareng piagam tandhâ kamennangan, akadhi:

1. Pelopor Karya Ilmiah Tingkat Nasional LIPI Jakarta (taon 2005 sareng 2006)
2. Pelatih Seni Lukis Nasional (taon 2005, 2006, sareng 2007)
3. Pembimbing Seni Lukis Pelajar Nasional (taon 2008)
4. Kepala Sekolah Dasar Teladan (juwara 2) sa kabupatèn Sampang (2013)

5. Ahli Cagar Budaya Pratama dâri Dirèktur Jèndral Kebudayaan Kemendikbud Jakarta (taon 2022)
6. Ketua Tim Perumus Baju Adat Sampang (taon 2022)
7. Anugerah Negosiator Profesional (taon 2023)

Ghi' sanget bânnya' tandhâ/piagam sè ta' sempat kaserrat akadhi neng bhâb drama, patung, puisi, dhungngèng, ghâmbhâr sareng sè laèn.

Neng ator pongkasan Jokotole, Pa' Bustomi bânnya' nètèp rajâ pangarep mongghu dâ' para ngodâdhân sè akaè' sareng tarèka malanggheng bhâsa sareng sastra Madhurâ kaangghuy bâkto sè bhâkal dâteng sopajâ bânnya' apo-campo ngèrèng matartèb pole (rekonstruksi /revitalisasi) bhâsa & sastra Madhurâ sè saè sareng sè lerres ka'angghuy nerrossaghi bhârisân bhuḍhâjâ dâri bângaseppo kabit dhimèn.

BALAI BAHASA PROVINSI JAWA TIMUR NYOMBHANG 210 MACEM DHABUWAN BHASA MADHURA KAANGGHUY MANGOLBU' AJHINA BHASA INDONÈSIA SÈ SAJAN AMANCA BARNA SARENG PARJHUGHA

Puspa Ruriana (Balai Bahasa Jawa Timur)

Nalèka macemma dhadhabuwan neng bhasa Indonèsia ampon sajan atamba bannya', Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur (BBPJT) ta' kadhingghalan jhugha ngatorraghi sombhangsan anglèbadhi sèttong lalampa'na sanaos saèstona ta'ghampang. BBPJT ampon ngalampa'aghi tarèka bannè sakadhar mabannya'a macemma dhabuwan neng KBBI bisaos, namong jhughan bhakal apareng sombhangsan ka'angghuy makoko sareng nambai soghina bhasa Madhura neng Naghara Indonèsia. Dari 600 bannya'na dhabuwan bhasa Jhaba sareng bhasa Madhura sè èyatorraghi sareng BBPJT, korang langkong 210 bannya'na dhabuwan bhasa Madhura samangkèn ampon rasmè maso' ka KBBI. Mènangka sèttong tarèka molja sanaos kadhiya èyangghep kènè', namong sanget apaghuna ka'angghuy masamporna macemma dhabuwan sè majhurbhu bhasa Indonèsia sè sajan abhabbhar kalembangnga ka manca naghara.

Sorbhaja, 8 Agustus 2023 Balai Bahasa Provinsi Jawa Timur anglèbadhi KKLP Perkamusan dan Peristilahan (KKLP KI) ampon malastarè Sidang Komisi Bahasa Daerah (SKBD) lerres tangghal 3 kantos tangghal 7 Juli 2023. Tojjhuwan tarèka ka'dinto ka'angghuy nalèktèghi akorrèpon sareng ogherran (*validasi*) 600 macem dhabuwan bhasa daèra neng Jhaba Tèmor sè èyatorraghi ka'angghuy epamaso' ka dalem Kamus Besar Bahasa Indonèsia (KBBI). Dari jumla ka'dinto 535 dhabuwan sè èyatorraghi ampon akor sareng syarat/ogherrèpon ka'angghuy epamaso' da' KBBI, kalaban birjhi'an 210 dhabuwan Bhasa Madhura, jhughan 325 dhabuwan dari bhasa Jhaba. KBBI mènangka rèngkessan dari Kamus Besar Bahasa Indonèsia. Dhabuwan sè bada neng KBBI sajan èpasamporna èpaakor sareng kamajhuwan jhaman kaodi'anna magharsarè naghara Indonèsia. Sakadhar salèng maèmot, sajan

masamporna bhasa sè èghuna'aghi sèttong bhangsa sabab dhaddhi sala sèttongnga kaca kebbhang kamajhuwnnèpon magharsarè, sè paddhang kaoladhan nalèka sajan amanca barnana dadhabuwannèpon.

KBBI neng terbi'an sè palèng awwal bada 62.000 macemma dhabuwan ban samangkèn ampon aèssè 120.000 dhabuwan. Sajan bannya'na dhabuwan neng KBBI meddhal dari bannya'na sombher, akadhi bhasa manca, bhasa daèra, sareng bhasa Indonèsia. Masoghi amancabarnana dhabuwan neng Bhasa Indonèsia èlampa'aghi kalaban tojjhuwan molja maonggha dharajhat kasangghubhan ka'angghuy majharna' dhabuwan sè aghandhu' acem-macem maksod neng bhasa Indonèsia. Sala sèttongnga cara ka'angghuy jhujhuk da' tojjhuwan kasebbhut, èngghi ka'dinto bisa mondhut dari bhasa daèra sè bisa kalampa kalaban nyarèng cem-macemma dhabuwan sèamancabarna sè sondhuk sareng ogherra kamos. Lalampa ka'dinto mènangka bagiyon dari tarèka masoghi barna sareng macemma kosakata bhasa Indonèsia.

Bada pan-saponapan tarèka sè kodhu èlampa'aghi sabellunna sèttong dhabuwan bisa èkasaroju' maso' da' KBBI, èngghi ka'dinto:

1. Nyarè sareng nyèmpen serradhan/rekkaman macemma dhabuwan bhasa daèra (*Inventarisasi kosakata bahasa daerah*).
2. Mabadai pasèmowan kosakata areng latèyan ka'angghuy nalèktèghi sareng ajharba'aghi bhab bhasa daèra (*Lokakarya Bahasa Daerah*).
3. Papangghiyan ellèt ghalimpo' bhasa daèra (*Sidang komisi bahasa daerah*).

Inventarisasi Kosakata Bahasa Daerah Jawa Timur

Nyarè sareng nyèmpen serradhan otoba rekkaman macemma dhabuwan mènangka tarèka sè palèng awwal sè kodhu èlampa'aghi ka'angghuy ngatorraghi (ngosollaghi) sopaja cem-macemma dhabuwan bhasa daèra neng Jhaba Tèmor bisa èpamaso' da' KBBI. Tarèka ka'dinto èlampa'aghi kalaban aghuna'aghi cara ngompollaghi/mapolong cem-macemna dhabuwan dari bhasa daèra sè bada neng Jhaba Tèmor. Neng taon 2023, nalèka mapolong cem-macemma bhasa daèra aengghun neng duwa' kennengngan, neng Kabupatèn

Pamekkasan sareng Kabupatèn Jombang.

1. Kabupatèn Pamekkasan

Macemma dhabuwan sè bisa èkompollaghi neng Kabupatèn Pamekkasan mènangka bhasa Madhura. Dhabuwan sè èpangghi aropa'aghi dhadhabuwan sè akaè' sareng tasè', kasennèyan, teddha'an, carana abhadhi buja, sareng dhadhabuwan laènna.

2. Kabupatèn Jombang

Macemma dhadhabuwan sè bisa èpapolong neng Kabupatèn Jombang mènangka macemma dhabuwan bhasa Jhaba. Ompamaèpon dhabuwan sè akaè' sareng kasennèyan, bhab orèng tanè, sareng bhab santrè sareng dhabuwan laènnèpon.

Tarèka mapolong cem-macemma dhabuwan bhasa daèra ka'dinto ampon kalampa neng è bulan Maret 2023. Sadhajana ampon anglèbadhi lalampa neng duwa' kennengngan ampon bisa mapolong 650 dhabuwan sè èyanggep bisa nambai sampornana dhabuwan neng bhasa Indonèsia. Parlo èkaghali jha' è dalem mapolong macemma dhabuwan bhasa daèra, ta' sadhajana dhabuwan sè èpangghi bisa èyosollaghi ka'angghuy èpamaso' da' KBBI. Bannya' syarat sè kodhu dhaddhi ogher nyopprè bisa'a ètarèma neng bhasa Indonèsia. Salaèn dari ka'dinto sopaja bhasa Indonèsia pagghun aghandhu' sèpat sè jhekjhek konglangkong neng bhab bhangono dhadhabuwan dari ogher morfologis.

Lèma' syarat kasebbhut sè kodhu èkaghali akadhi ka'dinto.

a. Tada' tongghalla, bhidha sareng sè kappra (*unik*)

Dhabuwan sè èyosollaghi kodhu aghandhu' artè sè ghi' tada' rancanganna neng bhasa Indonèsia ghunaèpon ka'angghuy notobhi sè rongghang (kosong) bhab artè neng bhasa Indonèsia. Akadhi conto:

rajhang n Mdr pakakas bessè sè neng bagiyon konco' babana pèppè' abak tajhem èghuna'aghi ka'angghuy ngalè tana; manabi sareng orèng majang èghuna'aghi ngalè beddhi nalèka aèng tasè' asat akadhi ngala' lorjhu'. Dhabuwan rajhang ètolak marghaèpon ampon bada rancangan sè pada neng KBBI sè

kaserrat *linggis*.

b. Salpa' manabi èpèrenngaghi (*Eufonik*)

Dhabuwan sè èyosollaghi ta' aghandhu' sowara sè ta' kappra/korang parjugha è dalem bhasa Indonèsia tapè kodhu akor sareng ogherra monyè (*fonologi*). Syarat pandhuman sè èkamaksod sopaja dhabuwan ka'dinto ghampang dalem keccabbha lèsan sareng orèng sè adhabuwaghi jughan akor sareng macemma bhasa daèra,contona aksara panotèng /g/ é dalem bhasa Betawi/Sondha/Jhaba lajhu èyoba dhaddhi /k/ è dalem bhasa Indonèsia. Akadhi:

a. Ojeg > ojek

b. Gubug > gubuk

c. Akor sareng ogherra pramasastra bhasa Indonèsia (*Seturut Kaidah bahasa Indonesia*)

Dhadhabuwan ka'dinto bisa èbhangon sareng abujuddhaghi dhabuwan laèn kalaban aghuna'aghi ogher abhangon dhabuwan bhasa Indonèsia akadhi èmbuwan sareng dhabuwancamporan (oca' rangkep akadhi oca' saroja). É dalem bhasa Madhura serrèng èpangghi sowara rangkep. *pejjha* èserrep dhaddhi

peja n Mdr mènangka macemma jhamona orèng binè' magharsarè Madhura kaangghuy madherres aèng bhajem (ASI) sè aghuna'aghi daun bluntas, koddhu' ngoda, jhai, konyè', temmo labak, sareng sènnam.

d. Ta' aghandhu' maksod parsemmon sè ta' saè (*tidak berkonotasi negatif*)

Dhadhabuwan sè aghandhu' maksod jhuba' ta' parlo èghuna'aghi marghaèpon kobatèr ta' bhakal ètarèma mongghu da' ghalimpo' sè aghuna'aghi bhasa alos tènngghi. Pramèla dari ka'dinto manabi bada dhadhabuwan sè aghandhu' artè sè pada sè ghi' tada' neng bhasa Indonèsia, mèla ka'dinto sè èkasaroju' èyèdhinè maso' da' KBBi mastè dhadhabuwan sè aghandhu' maksod sè langkong saè. Akadhi dhabuwan *lokalisasi* sareng pelokalan aghandhu' artè sè pada, namong *pelokalan* langkong èkasaroju' èyèdhinè èpamaso' marghaèpon aghandhu' maksod sè langkong saè. Parsemmon ka'dinto bisa èyoladhi dari dhabuwan sè èkasandhing bhan-sabbhan dhabuwan.

e. Serrèng èghuna'aghi (*sering digunakan*)

Serrèngnga aghuna'aghi sèttong dhabuwan bisa

èyokor dari bannya'na orèng sè aghuna'aghi sabbhan bakto (*frekuensi*) sareng engghun sakobhengnga (*range, Bhs. Inggris*) serradhan sareng bhasa tolèsan dalem kaodi'an rè-sa'arèna (*korpus*). Julat mènangka barattana sareng ombarra dhabuwan kasebbhut neng bhan-sabbhan kennengngan. Sèttong dhabuwan èyangghep serrèng èghuna'aghi manabi " frekuensi" ombarra sanget serrèng (segghuddha) jhughan neng kennengngan orèng sè adhabuwaghi sanget baratta. Contowèpon saka'dinto: bonek n mènangka jhajhulughan ka'angghuy ghalimpo' (*klub*) orèng sè lèbur nèngalè orèng addhuwan amaèn ebbal Persebaya Sorbhaja dari Jhaba Tèmor. Dhabuwan *bonèk* kala sareng dhabuwan *bobotoh* sè baratta èghuna'aghi neng tha-kottha laèn è tana Jhaba, Sumatra, Sulawesi sè jhughan serrèng aghuna'aghi. Ka'angghuy ngaghali serrèngnga ombarra dhabuwan bisa èyoladhi anglèbadhi *google trends* sareng *google search*.

Lokakarya Bahasa Daerah Jawa Timur

Pasèmowan ka'angghuy mangghi cara malastarè bharang sè moskèl bhasa daèra neng Jhaba Tèmor mènangka tarèka sè kapèng duwa' sa'amponna mapolong dhadhabuwan bhasa daèra. Neng lalampa ka'dinto pada marèksa sadhaja serradhan/catheddhan ka'angghuy ngaonèngè lerres bhuntenna "data" sè èkaollè anglèbadhi catheddhan macemma dhabuwan bhasa daèra sè tapongkor. Verifikasi aghandhu' maksod ka'angghuy ngaollè jhajharba'an sè lerres sè akor sareng sè bada neng kennengngan panalèktèghan. Lalampa ka'dinto èpajhangkep tor èpasamporna kalaban marabu para jhuru dhabhu (*narasumber*) sè pajhat pènal ka'ahliyanna. *Verifikasi ampon kalampan neng akhèr Mèi 2023 anglèbadhi Lokakarya Hasil Inventarisasi Kosakata Bahasa Daerah di Jawa Timur*. Neng dalem lampa ka'dinto ampon marèksa lerres bhuntenna 600 dhabuwan akor sareng kabada'an sè samastèna.

Sidang Komisi Bahasa Daerah (SKBD)

Lalampa palèng bingkèng ka'angghuy majhurbhu macemma dhabuwan bhasa Indonèsia, Balai Bahasa Jawa Timur mabada *Sidang Komisi Bahasa Daerah (SKBD)*. È dalem ondaghan lampa kadinto marèksa

sareng ma'akor lerres bhuntena badana dhabuwan dari hasèlla lokakarya sè ampon kalampa sabellunna. SKBD kalampa kalaban marabu duwa' jhuru dhabu (*narasumber*) dari Pusat Pengembangan dan Pelindungan Bahasa, Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa. Duwa' jhuru dhabu ka'dinto mènangka *editor* sareng *redaktur KBBI*. Validasi èlamp'a'aghi kalaban cara marèksa polè cem-macacemma parkara akadhi:

1. Marèksa polè osolan dhabuwan, ponapa ampon cokop jhangkebbha bhab dhabuwan sè èpamaso', akadhi carana alafallaghi, mesa keccap, sareng ghalimpo'na dhabuwan.
2. Marèksa polè osolan dhabuwan, ponapa ampon bada rancanganna neng KBBI.
3. Marèksa polè osolan dhabuwan, ponapa ampon bada rancanganna neng bhasa sè laèn.
4. Marèksa polè carana ajharba'aghi maksod/artè dhabuwan sè ampon èyosollaghi.

Dari hasèl SKBD, ènyata'aghi jha' 535 dhabuwan ampon ampon cokop syarat ka'angghuy èmaso'aghi ka dalem KBBI kalaban birjhi'an 210 dhabuwan bhasa Madhura sareng 325 dhabuwan bhasa Jhaba. Dhadhabuwan bhasa Madhura sè ènyata'aghi bisa èpamaso' ka dalem KBBI:

danggak (*dangga' n Mdr*) kasennèyan sè coma bada neng Madhura aropa'aghi tangdhang sareng kèjhung sè ta' mabi èyèrèngè tabbhuwan, biyasana nyarèta'aghi bhunga sareng sossana orèng alako majang.

Dhabuwan dhangga' è dalem kèrata bhasa bhasa Madhura aghandhu' maksod : sè atangdhang gaga'.

sela (*sella n Mdr*) nasè' sè èbhadhi dari bherras sè bisa ècampor sareng tenggang, tèla, otaba jhaghung.

minian (*mènèyan n Mdr*) mènangka tambha' otaba pèta' kaangghuy abhadhi buja okoran 70 m x 30m.

wakap (*wakap n Mdr*) asallèpon dari bhasa Arab, waqaf) mènangka kennengnganna orèng abhajang sè okoranna langkong raja dari langghar (*mushalla*) tapè langkong kènè' ètèmbhang masjid.

kobhung (*kobhung n Mdr*) langghar okoran kènè' aengghun neng mongghing bara'na tanèyan lanjhang mènangka kennengnganna ébada akadhi shalat, ngajhi sareng kennengnganna sana' bhraja apol-kompol.

konor (*konor n Mdr*) kabada' anna kolè', jhila, tanang sareng bhadhan laènna sè kandhel otaba ghalarsat amargha kennèng panas.

lamon (*lamon n Mdr*) rambing sè èpenthè akadhi tampar sè èsolet kaangghuy ngaggha rengngè'.

Tarèka mabannya' macemma dhabuwan neng KBBI bisa jhugha èlamp'a'aghi magharsarè anglèbadhi osolan ka'angghuy èmaso'aghi da' "aplikasi KBBI daring". Cara ngosollaghi dhabuwan anglèbadhi "KBBI daring", kalaban aghuna'aghi cara akadhi ka'dinto:

1. Èyatorè bukka' kaca (*laman*) kbbi.kemdikbud.go.id.
2. Maso' mènangka sè aghuna'aghi (*nyo'on édhi* dhaddhi ellèt anyar (*daftar baru*) kalaban mamasok alamat ponsel.
3. Èyatorè serrat sè bhakal èpamaso'a (*entri*) kaangghuy èyosollaghi. Manabi "entri" ghi' tada' sè ngosollaghi, lalampa bisa èpaterros.
4. Èyatorè pamaso' sadhaja syarat kantos jhangkep sambu ngantos verifikasi sareng validasi dari ghalimpo' rèdaksi.

KUWÈ TATABHUN

Lilik Hasanah*

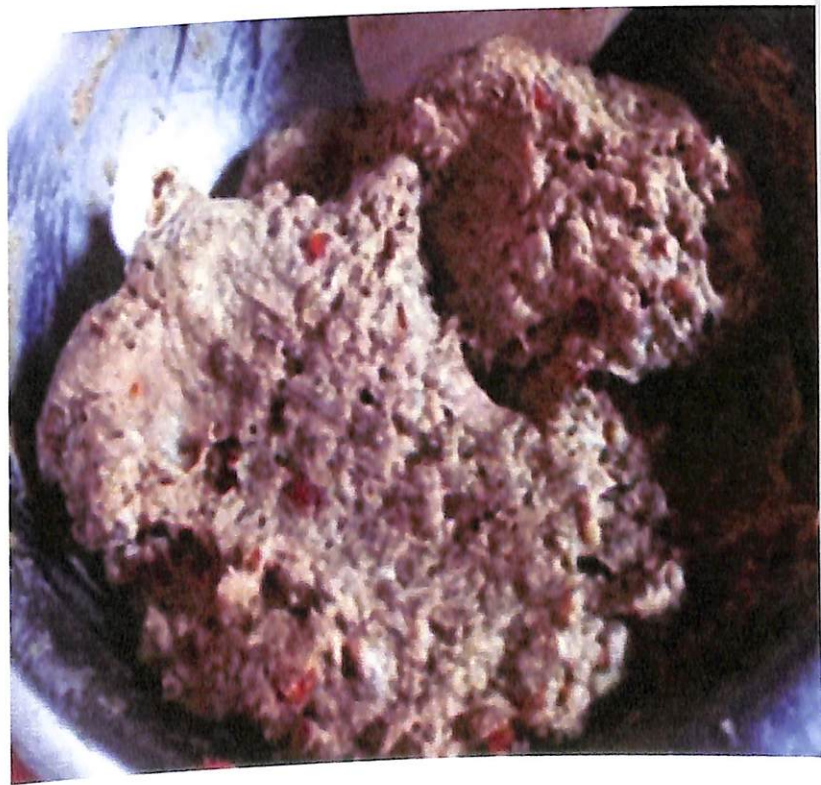
Samangkèn bâdhân kaulâ jhughân terro aparèng onènga kuwè otabâ Kuwèan Madhurâ laènna sè sami saè rassana, tor biyâsa bâdâ è sar-pasar jhuwâlanna. Kuwè

tatabhun nyamana panèka sala' sèttong kuwè sè bentu'na tong duwâ' sareng Lempok kantos potongannna misamiya coma karo bhidhâ bahan èpon. Kuwè panèka lebbi kalontha ètèmbhâng

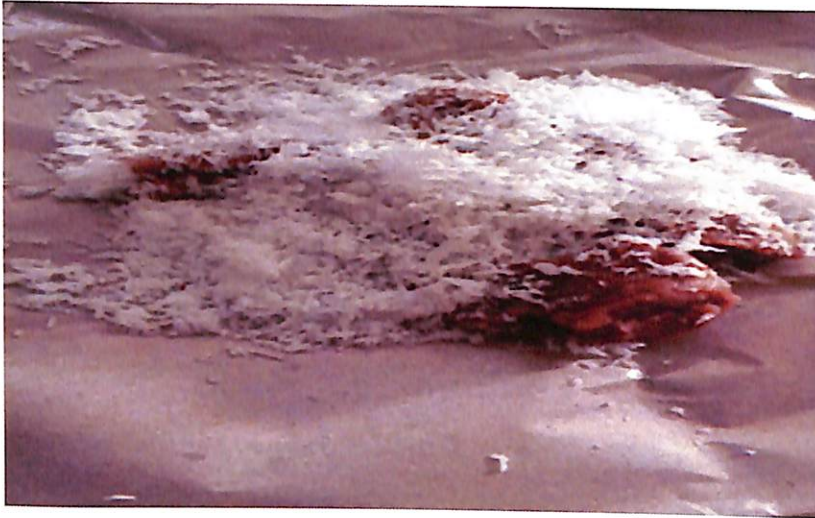
Kuwè Lempok sè maskè bâdâ jhuwâlânna namong ampon abâk rang-rang. Polana antarana Jhâjhân Lempok bân Tatabhun para' padâ'â. Mangkana kaulâ abhâbhârâghi jhughân jhâjhân panêka sopajâ sajân jellas tako' mi' è kabupatèn, kacamadhân, dhisa tor laènna sèttong nyama, bentu' tor rassana. Dhâddhi dâgghi' pola pas nambâ pangaonèngan dâ' Jhâjhânan sè aropa jhâjhân kainto. Bahan èon manabi terro abhâdhiya jhâhân Tatabbhun èngghi panêka sè kodhu wâjib èsiyap'aghi bâdâna antara èpon; arta', dâun pandân, teppong bherrâs, ghulâ mèra, bujâ, teppong kanji, aèng, parottha nyèor ghâbây taburan. Carana aghâbây èpon awalla arta'/kacang ijo parèngè aèng ma'lè ro'om berri' dâun pandân teros è massa' ghuduk bâddhâi sobbhluk panas'aghi ka *gas elpiji* otabâ tomang, dâgghi' manabi ampon massa' alias kacang ghella' abâk lembu' pas kala' ngangghuy cèntong allè ka bâddhâ atom pas èghâluy ghâallu sampè' alos samarèna panêka pas campor'aghi teppong bherrâs bân kanjina, bujâ, ghulâ mèra pas parengèn nyèor sè èparot tor lastarè è andhel ka panci otabâ sobbhluk saghitaran sapolo menidhân pas angka'. Manabi ampon ranta pas allè ka loyang masèghi empa' rajâ kènè'na ngakorâghi kalabân bânnya'na bahanna sè è ola. Sabellunna èallè jhâ' kaloppaè loyanga parèngè mènnya nyèor para' padâ'â sareng aghâbây jhâjhân lempok tojjhuwân maklè tak' nyaker dhing èkala'. Dâgghi' mon pon marè èsabâ' ka atom pas *Kukus* satengnga mennidhân. Mon ampon lastarè massa' abârna abâk coklat dhuli bâta', pas rès-èrrès angghuy tojik bentu' kasokanna empèyan. Jhâ' pon èbhentu'è bâjhik' masèghi empa' tor laènna kèng sè kapra è bentu' bâjhik akadhi kartu sè bâdâ è domino. Dâgghi' pas

èattassa taburin nyèor mon terro sajân nyaman saè parèngèn *topping* sè laèn padâna coklat, vanilla bân laènna. Saka'dinto pangaonènga kaulâ ngenngèn jhâhân lempok bân tatabhun panêka dâ'padâ'ân bentu'na coma sè malaèn namong bahan otamana. Manabi jhâjhân lempok ngangghuy jumbeng manabi jhâhân tatabhun bahan otama èpon ngangghuy arta' sè ècamporè sareng teppong bherrâs bân kanji. Pangarep dâri bâdâhân kaulâ manabi bâdâ pamangghi sala nyo'on saporâ, tor sopajâ tolèsan panêka amanfaat dhâddhi bâ-tambâ pangaonèngan sajân bhunga manabi dâgghi' asabâb serraddhân panêka pas maghârsarè bâdâ sè kasokan aghâbâyâ ka'angghuy è jhuwâllâ.

Duwa' Foto panêka è pondhut dâri Google.

KUWÈ LEMPOK

Sabâllunna manabi orèng Madhurâ kabânnya'an ampon onèng dâ' ka jhâjhânan panèka, asabâb jhâjhânan panèka ampon kalontha. Polana bânnnya' magharsarè sè ajhuwâl è pasar *Tradisional*, è abâs'aghi dâri nyamana jhâjhânan panèka lèbur kèdinganna ka panèngèl, nyamana èngghi panèka **KUWÈ LEMPOK**. Manabi maghârsarè Madhurâ sè abit kalowar alako ka kottha, pas mireng lughâlluna nyamana kuwèna panèka mastè è dâlem pèkkèranna èsengghu lèm otabâ lècang yakni parkara sè biyasa è ghâbây panyekka'an buku tor laènna. Padahal panèka nyamana kuwè sè manabi ngangodâdhân rangrang onèng nyamana.

Samangkèn kaulâ bhâdhi abherri'anna onèng dâ' para maos majala panèka manabi terro abhâdhiya kèya tor pola poron jughân è juwâlla ka sar-pasar. Coma sè palèng penteng sopajâ tolèsan panèka dhâddhi parantara dâ' para maos sadhâjana otamaèpon para ngangodâdhân ka'angghuy ta' maèlang kuwèan dhimèn maklè pagghun bâdâ salanjhângnga. Kuwè Lempok

panèka bhidhâ sareng lemper, tatabun, jhubhâdhâ otabâ laènna, sabab bâdânâ ghella' è ghâbây dâri camporan pan-saponapan parkara. Anapon bahan otama èpon sè kodhu è siyap'aghi ènggi panèka; Jumbeng panèka bahan otamana, ghulâ pasèr otabâ ghulâ tarèbung (ghulâ mèra) ngèrèng kasokan, bujâ, nyèor, mènnya' nyèor, aèng, saè jughân manabi è berri'ann pandân ka'angghuy ghâbây maro'om,

Anapon cara aghâbây Jhâjhân Lempok panèka pangabid jhumbeng sè ampon lastarè è bhersè'è kalabân aèng sè soccè pas tarkas èpamasok ka dâlem soblugghân è andhel sampè' ngolpa' aèngnga, dâgghi' manabi ampon jumbeng abâk massa' pas terros è bâta' sabâ' ka lesson otabâ pakakas sè kènnèng toto laènna. Salastarèna panèka jumbeng sè ampon massa' tor èpamaso' ka dâlem lessong toto jhâ' kaloppaè camporan ghulâ padâ bhâi ghulâ mèra otabâ ghulâ pasèr jhughân bujâ polè, toto jhâ' cor-ancor ghellu. Manabi ampon lastarè jumbeng ghella' kala' kalabân cènthong otabâ sèndo' koro' pabhârsè pas salastarèna è sabâ' ka talam cel-peccel pabentu' pabhâghus coma biyasana dhing èkerra' abhentu' sè kapra è palanjhâng masèghi empa', tor jhâ' kaloppaè è dâlem talam ghella' parèngè mènnya' nyèor sopajâ badâana jumbang sè marè è toto ta' nyaker ka tanang otabâ ka talam. Lee mon la lastarè è bentu'masèghi empa' jhâng-lanjhâng tèros ngala' todi' pangerra' ghi'-sèghi'. Panotop dâgghi' manabi sampèyan terro ajhuwella ka sar-pasar ènga' jhâ' kaloppaè bâddhân daunna gheddhâng pas è attas sah biyasana è parèngè parotta nyèor sè alos, èngghi manabi terro è tambhâ'anna ghulâ mèra sajân saè ngèrèng kasokanna sèra onèng sajân makapencot orèng sè terro mèllèya.

**Alumni Pondhuk Mambaul Ulum Bata-Bata Mekkasan*

Luhad

(Terrosanna cerbung majalah Jokotole edisi 28)
Angghidhân : Zainudin*

Sanajjhan Luhad
ètondhung moso Kyaèna,
Alhamdulillah ghik
pojhur tarbhuka. Luhad
daddhi orèng sè teppa'. Ka
rèng towa duwa'na
abhaktè ongghu ban akor
bi' gha-tatangghana.
Sabab nyalèndhana
Luhad ghik bakto
mondhug banni karana
èsangaja lakar la hèlap
ongghu. Nondhungnga
Kè Lo Tompo nyatana jat
lakar Kè Lo Tompo
ngaghali ja' Luhad la

mampo ka'angghuy molè ban èyangghep la bisa nerrossaghi madapa' èlmo ka masarakaddha ban apa-apa sè èkaollè sa'abidda mond hug è dhalemma. Masalah calatthong ban pola tèngka laènna sè macaremmédan ongghuna Kè Lo Tompo la nyapora.

Bajari'-bhari'.

Ollè du minggu Luhad bada è bengkona. Marè abirid ban ngajhi saellana abhajang mangrib, Luhad toju' dang-ngindang è battonna kobhung sambi ngakan kellana bhengngok karèna ghik sèyang sè èkella mon Mbu'na. È kampongnga Luhad jarèya jat biyasalah ka rèng towana dhibi' nyambhat Mama' ban Mbu', ghik tada' sè ngelok Rama-Ebhu, Eppa'-Emma', otaba Abi-Ummi. Bada kèya sè nyambhat Kaji ka rèng seppo lakè'na polana jat lakar katoronan ajjhi. Salaèn jarèya kabaddha'an è kampongnga Luhad ghi' sanget awam parana. Polana masarakaddha Islam kabbhi, kèng tada' sè abhajang sabab tada' sè daddi Imam. Tong-sèttongnga orèng sè abhajang ban ngajhi pèra' Luhad, polana tao nyantrè ka Kè Lo Tompo. Mon sè laèn ada' sakalè tamaso' Mama' ban embu'na. Masè bannya' rèng andi' kobhung tapè masjid tada' sakalè. Mangkana Luhad dhing abhajanga ngangghuy totora'an dari alam kadhiya sè è jellassaghi neng kètab-kètab salaf. Mirisse polè, kabannya'an kobhung-kobhung andi'na tatangghana ghun èkaghabay baddhana bhungkana jaghung kerrèng dhing masa arè'an jaghung.

Sampè' urusan rèng matè ta' èpandi'i ta' èsoccè'è ban ta' èbhajangngaghi langsung cokop èbhendém ban kalambhi kaddhu' ghuy-angghuyanna rè-sa'arèna, ta' ngangghuy labun. Tada' tahlilan tello arè, pèttong arè, pa' polo,

nyataon, ban tada' nyaèbuna. Najjan ta' atahlil nja' banni kampongnga Wahabi, kèng polana dari bhudhuna sakampong. Poko'na mon bada rèng matè pas bhendém èyangghep marè pas. Ban polè bagiyana binè'an sè lalabat ghun teppa' è patada'na. Marè jarèa ada' kèya pas.

Kabada'an sakitar malem jarèa mengremmeng, bulanna ghi' ta' ngombar. Jhutaon ja' tangghal barampa bhalakkadan. Bintang-bintang nèp-ngarennèp è langngè'. Damar conglèt ngancaè Luhad sè aghu'-ghangghu' kellana bhengngok è kobhung. Mama' ban embu'na pade nyerrot, kèng sè Mama'na nyerrot nanas è lolompongnga pas embu'na nyerrot poco' è palèmpèrra. Seddheng tatangghana sèrep da' kasa'na. Ma'lum, mon malem lakar jat biyasa nga' jarèya. Apapolè ta' patè bannya' bengko ghun lèma soma sèla bariya ta' along-polong. È jarajana duwa'an ella' tello tegghal. Jhubara' duwa'an kèya, pas bara' lao'anna sa soma ella' tabun. Seddheng da' lao' ra-kèra tello kèlu bada pasar, kèng mokka'na sakejja' sabban salasa satengnga bulan sakalèan. Pas da' morlao' ban da' tèmor alas. tada' bengko.

Luhad pagghun aghu'-ghangghu' kellana bhengngoggha, kellana bhengngok malolo ta' esellae semen ban tap-tapenna oli, aih... tabu'na orèng pas soro eccor ㊦ ㊦ Siahh.. Jha' jarèya besty-na mèsém-mèsém reehh, antos patennang poko' mon carèta rèa ghitak marè ja' ghuliyana baca pa sampè' tammat. Dhing tammat bhuru sokana lah ja' da'emma'a. Ngarè'a èyatorè, ghutoghuwa ka sabana mon sè padina la terbi' ngèrèng kasokan.

Malem la sajan arangka'. Kellana bhengngok ghik bada karèna, ta' è paabi' kabbhi

moso Luhad. Mbu'na la taker ambu nyerrot poco', karè Mama'na ghi' pagghun nyerrot nanas è lolompongnga. Luhad toron ngala' aèng ka daporra. Amor-kemmor pas terros abhajang èsya'. Wudu'na 'kan ghitak bhattal. Sampè' marè abirid sè abhajang èsya', Mama'na Luhad pagghun ta' ambu. Kadhang sampè' tengnga malem bhuru ambu, kèng ambuna ta' langsung asarèn. Ghi' mesel bhako ka kole'na jaghung pas èkello'è èkaroko'. Mama'na Luhad orèngnga lakar tangngè. Kadhang samalem bhentèng ta' asarèn sakalè.

Luhad toron dari kobhung nolongè Mama'na ngangko' bang-buwanganna nanassa ètampo' ka pamèngkangnga pas éyobbhar. Mon ca'na bahasa Indonesia-na nanas roa 'kan sè è kenning kakan ya? Sè énga' rèya ya 🍌 🍌 tapè mon è Madura jarèya è koca' lanas. Mon e bagiyon dinna' rah, ta' tao mon è jadiya. Pas sè è koca' nanas è dinna' arowa sè tombuna énga' pandan kèng konco'na meccèt aduri lanjang. Daunna akandhellan moso pandan, kèng ta' ro'om énga' pandan. Dagghik dhing ella marè è serrot pas èpakerrèng ban è jhuwal ka pasar, ya kadang ta' usa ghiba dhibi' mon teppa' bada tokang tanggha'na sè alèng-lèng nyarè ka bengkona orèng tong-parsèttongnga sè nyerrot nanas. Mon ca'na bagiyon pajurung otobe orèng sè majang è tase' palèng koat talèna jangkar ban tampar pamanggherranna parao ting la neppè otoba tandhuk ka labbhuwan ya bahanna sè è kaghabay dari nanas.

Malem la sajan pèdi'. Luhad arassa cè katonduna. Damar conglèt è kobhungnga la matè, èabi' minnya' eggassa. Sè è palèmpèrra la milè' kèya, ta'rung la karè sakonè' kèya minnya'na.

"Bule tédunga ka-ada', Ma' " ca'na Luhad "katondupon".

"Iya kassa' lah" ca'na Mama'na Luhad. È daèrana Luhad jarèa la biyasa na'-kana' ka rèng toana ta' abhasa èngghi-bhunten. Sè kappra engghi-enten, èpabaramma'a polè. Malah sajan bada sè mapas tekka' ka rèng towana dhibi'. Mon la toronan, Mama'-embu'na ka Nyaèna mapas enja'-iya, la torot mon kompoyya ro-nèro noro' pato mapas kèya.

Luhad entar polè ka kobhung, sabban malem tédung è jadiya kadhibi'an. Mama'na terros nyerrot, matotog karèna sè satèngkes. Kopina èkasandhing, ja'-sakejja' èsèrot. Rokok la ta' ètemmo barampan kalèna sè mèsel. Mon ta' ngebbhul ta' tangngè, ca'na rèng kona jat asongko' akalambhi. Dhing bada rokok kodhu bada kopi.

Mon sèyang kalakowanna Luhad ta' bhida jhau moso ghi' bada è pondugga. Ghu-lagghu lem-malem ngarè' nolongè Embu'na. Kèng sè èyobu rèng towana Luhad banni jharan, tapè sapè sapasang. Mama'na bhan arè nyèmbhal kaju. Kadhang Luhad nolongè kèya ngangko' kajuna sè èghabaya bhu-rebbhu neng è tomang. Sabagiyon kajuna èjhuwal ka pasar. Luhad ampona nolongè kèya mèkol dhing kajuna èjhuwala.

È sèttong arè Luhad èsoro ngampong aghilis jaghung ka bengkona Bu' Dimo jharajana. È dissa' andi' ghilisan, seddheng è bengkona Luhad dhibi' ada' ta' andi'. Nyamana bhai ghi' jaman laèp, pa-apa'a ghi' tada' sè ngangghuy dari mesin. Tada' sellip, mon terro atana'a nasè'

jaghung usa ghilis ghallu jaghungnga. Corèt bhai ghi' ada' sè bingsolan, kabbhi corèt parebbhuna dari Kapo otobe kapas. Mangkana bada ngoca' mon corèt sè tada' eggassa rowa ca'na pangeppok. Polana ting ngodi'ana'a ambhu plog-sepploghan barampa kalè sè odi'a.

Luhad mangkat ka jharajana, dhing dapa' log-ologhan è tanèyanna polana labangnga abukka' pas nengan ta' nangalè kalèmba'na orèng.

"Dhika bada bhi' Dimo?"

"Uuuy... Arèya' engko' bada è budi. Sapa ihh?" Mon gulungan nè-binè' iya jatta dhing bada ngelok panyaodda mon ta' uyy otobana iyyuuuutt èkowa. Kowana apa ellu? Kowana rojhak apa siomay. Mon lalakè' ta' nya'-bannya' bhanta. Mon é tanya'aghi dateng dimma, Man? Teng ngarè', Cong. Wis lah, ta' akebbi' polè.

"Bula bhi', Luhad. Èsoro ngampong aghilis da'ento"

"Ahh... ba'na ya, Had. Ya ghiba danna' lajhu. Arèya' pangghilisanna bada è palèmpèrra dapor"

"Ngghi, bhi'..."

Luhad ghassa'è matoron jaghungnga sè èsongkol è bhauna. Pangghilisanna ghi' usa paranta, cobbhu'na baddhana ollèna aghilis è saba' ka'ada' è attassa lama' sè la èyampar. Pas ghilis pangrajana sè aghir-lèghir attassa èpatoron èsaba' ka cobbhu'. Terros è attassa èberri'i korpèngnga jaghung sakonè' ghabay pancèngan ollè ta' lèya' bila mintella. Pas bhuru ghilis sè bada ghaghangnga è patoju' di attassanna. Marè jarèya pas langsung ghaghangnga ètopè, pas è selte' pas è kacar pas è cowe' ka panitè'. Siahh, ma' èrèken

ècoco' duri, ya mon la siap pas totta' ghan saperghem jaghungnga ka ghilissa sambi ènter ghaghangnga kor laonan. Mon épasanta' polana bisa burung sé atana'a. Aih ja' cem-macem nabuy ongghu san-kassannaghi jaghungnga. Kèng mon tao rassana aghilis jaghung aslina lèbur kana'. Abbeeehh ongghuwan, rèh!

Mon korang alos marè èghilis sakalèan kadang ètolèyaghi sampè' dukalè otoba tello kalè. Sè lèbur bila nolèyaghi dukalèyanna, bherras jaghungnga ètotta' è panojun è attassa ghilis. 'Kan ghilis sè bada ghaghangnga jarèa tengnga'anna alobang, mon dhing èyènter ghilissa pas bherras jaghung sè è panojun rowa nyot-sot tengnga'anna akadhiya ghunong pasèr sè asalla madu'dung pas tèngrep rata laonan.

Ta' è karassa Luhad temmo marè sè aghilis. Pangghilisanna è saba' polè ka kennengnganna. Bherras jaghungnga èbaddhai polè ka apa ongghu ya? Ghella' kan loppaè ta' abala ja' èbaddhai apa ghun ngoca' èsongkol è bhauna. Mi' è baddhai lèpè' tabana jhambangan ngara? Mon ca'na ba'na sè teppa' èbaddhai apa mara?? Hiaaahh, lopoooot...!! Banni, ongghuwan lopot, asli salah jawabhanna jaré. Iya, mon kapprana è jadiya nga' jarèa jat. È dinna' laèn reech, jaghung è baddhai kotè mangnga sabbhu'.. Behh, ja' aghella'? Ma' bisa, mata' bisa'a ja' rèngan Luhad sè nyoro. Molaè bile ra kotè mangnga sabbhu' kennèng kabaddha bherras jaghung? Akkalè mon terro bisa'a, kattèlè motor pikep apa? Ya Allah, Luhad amit molèa bhi'... Yuuuuuutt èkowa. Noro' jalan Luhad sambi kèr-mèkkèr, bha' ta' ngoso'a sè maca, rèh. Mon carètana kassannaghi ta' è temmo konco'-bhungkèlla. Mon bada sè ngoca' gileh berarti sè maca aghile'en polè. Ja' rèngan la tao

dari ada' sajan salbut, ghi' ebaca? Lah sokana, kan sè è kaparlo lucuna, ya mon bada hikmahnya èyatorè kala' deiyyeh roo.. gus-bagussa kala', sè jhube' buwang. Al-udi'-u fa la yuaret ca'na. Mon é artè'è baramma pas? Odi' ja' kala' rowwet. Sè penting jalanna lakoni, lakona jalani. Ais, tabhalik ya, oba dhibi'. Ta' ghellem, torot!!

È kampong bara' dajana Luhad.

Bada rèng soghi nyamana Ma'na Moningram, andi' ana' bine'-paraben-cè' raddhinna, nyamana Pariyu. Kèng sayangnga, polana soghi Ma'na Moningram jarèya sombung. Tatangghana sè laèp lajhu èsokerrè kabbhi. Sabadana orèng minta sadaka ta' èbherri'. Ma' taker sadaka'an, jha' mon bada rèng aotanga jaghung, pèssè ban èn-laènna kodhu nètèp ajamma ghallu. Pas polè la ta' kabitong pan-barampan orèng sè alamara ana'na kabbhi ètola', ada' sè è tarèma. Padahal rèng sè alamar jarèa enja' bannè jarèa pas rèng laèp kabbhi. Bada kèya sè soghi sè ètola' marghana rèng towana salèrana jhuba'. Lancèngnga la gantheng, soghi, jaraghanna parao è tasè' tèmor. Ètola' kèya. "Najjhan soghi, duh pèndha engko' abhisanan ban rèng pèrot bariya" pèsona Ma'na Moningram.

Serrèna lako nola'an lancèng, pas bada rèng daja ghunong sè nyamar daddi musafir. Namoy ka bengkona Ma'na Moningram jarèya, tapè niyaddha la'-nyala'a. Mangkat baja ra'-para' sorop arè. Agamisan, surbanna èlè'-lè' è paraja ban ta' kèlap jhendarr!! Arrahh leddhu' lah... Maksodda ta' kalèp atongkeddan ollè so' gaga'.

"Pangapora?" Ca'na tamoyya dari tèmor lao'taniyanna.

"Èngghi, nika' longghu ka'enja" Saodda Ma'na Moningram bhuru kaloar è labangnga. Tamoyya èyajhag toju' k lèncaggha è palèmpèrra.

"Cangkolang pamator, kaula dari parjhalanan jhau manabi èyèdhi'i terro amalemma è ka'dinto" polana dhing èyabas tamoyya ghi' anom, aoba ta' abhasa alos polè aoba pas ghi-engghian.

"Oo... nginebbha dinto maksodda ghi, sapa nyamana dhika ban dari dimma?"

"Nyama dan kaula sèngko' malèng tobadan ..."

"Astaghfirullah...!!" Ma'na Moningram mengnga' takerjat. "ma' anyama sèngko' malèng, pola dhika lako ngèco' napè?"

"Bhunten, nika nyama paparèng dari rèng seppo kaula. Tor ca'èpon rèng seppo kaula manabi bada rèng ngologha nyama dhan kaula kodhu paghenna'. Ta' olle sèng, ta' ollè ko', ta' ollè malèng. Kodhu langsung olok sèngko' malèng" ca'na tamoyya.

"Oh... ngghi.. ngghi, dhika rèng dimma asalla? Rèng mon èkatèla' dari angghuyya kaja'a dari Arab katon"

"Bhunten banni dari Arab. Dan kaule amusafir asallèpon dari Hindustan, ampon korang langkong tello taon bada neng nagari Meduro sa'meniku"

"Baddiyanna.. Mangkana pas bisa aoca' jhaba kèa ghi?"

"Ghinèka sal ngocol, korang parèksa teppa' napa bhunten"

Ta' abit Pariyu, ana' bine'na Ma'na Moningram kalowar ngangka'è kopi. Tamoyya alèrèk maba terro abuktèyaghiya cara sapa raddhinna. Kapan la sakalèrabhan nèngalè ka robana, atèna akarettèk-kettek, akarettèk. Pèkkèranna adindang malayu ca'na sè rèng seppo lambe'. "ya Allah.. mon arèa aslina ngolèsning bikin furdu' dadaku" bhatènna.

Pariyu maso' polè ka romana, terros èntar ka daporra arakora pèrèng. Oh iya ongghu, loppaè ta' ekabala, ano.. apakah ongghu, Mbu'na Pariyu jarèa matè la abit. Daddi è bengko jarèa Ma'na Moningram ghun enneng kaduwa'an ban Pariyu.

Sè kaduwa pagghun nyator, sabharang molaè dari urusan wan-owanan, perghi ban samacemma. Ma'na Moningram acora' senneng kèya ka tamoyya. Karettèggha "Massè sakeddhagan lèbur kèya tamoy rèh, cocok ja' sakèng daddi tang mantoh"

Sanajjan antara tamoy ban towan romana pada saroju' dalem sajja, kèng kaduwana pada todus ta' makalowar okara semmon sè nyeddhing da' tegghessa-tojjhuwan. Ghun salèng meddhallaghi pangalamon è lottrengan ngen-angenna bang-sèbang. Tapè ja' la ghun-ghunna andi' nèyat kalèro, tamoy sè ngako anyama Sèngko' Malèng jaré nyarè cara kaangghuy sajjhana katekka.

Kasempadan, Ma'na Moningram amit ngarèmowa. Andi' naè'an tarebung tello po'on. Pas ana'na sè anyama Pariyu kaloar asapowan è taniyanna. Tamoyya tha-kantha ngabas

bhungkana pao sè la abuwa dhan-maddhan è dilao' taniyanna.

"Aniko paona ampona è jhuwal ghi, Le'. Bila pon bada massa'na?" Tanyana tamoyya ka Pariyu sambu mandeng robana sè raddhin.

"Èngghi, kadhang ta' ngantos massa' poko' maddhan nga' ghineka pon èjhuwal, Kak" Jawabbha Pariyu nondu' mo-semmo todus.

"Oh nggghi, dhika potra binè'na pa' Moningram ghi? Kabarampa satarètan?"

"Kaula namong kasorang ta' ghaduwan tarètan"

"Sapa nyamana dhika, Le'?"

"Pariyu, Ka'. Empèan sèra asmana?"

"Bule Rengngè'..."

"Hihi... napana Rengngè'?"

"Bee... nggghi serius nyama bule jat Rengngè'.

"Wahaha... Ma' anyama Rengngè'?" Pariyu aghella' ngakak polana nyamana tamoyya lucu. Kaduwana molaè sajan akrab.

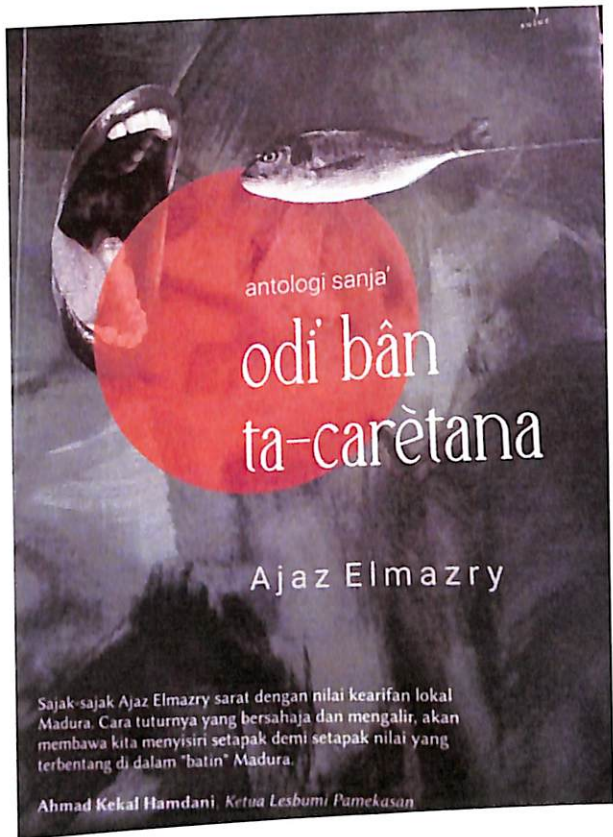
"Ghi, Jhu taowa... ja' pon paparèng dari rèng seppo bula"

(Bersambung polè... Insya Allah carèta terrosanna pas lebbi lucu polè, antos...)

* Zainudin guru SMA Darul Ulum Batang-Batang, alumni PP Mathali'ul Anwar Pangarangan Sumenep

ODI' BÂN TA-CARÈTANA, SATÈNGKES SANJA'

Dina F Muja

Sajak-sajak Ajaz Elmazry sarat dengan nilai kearifan lokal Madura. Cara tuturnya yang bersahaja dan mengalir, akan membawa kita menyisiri setapak demi setapak nilai yang terbentang di dalam "batin" Madura.

Ahmad Kekal Hamdani, Ketua Lesbumi Pamekasan

Ta' bânnya' pangangghit Madhurâ sè bângal makalower buku kompolan *sanja'* bhâsa Madhurâ. Salaèn pajhât malarat ka'angghuy nyoson otabâ ngangghit tor nèngkes puisi otabâ *sanja'* bhâsa Madhurâ, jhughân mèkkèr pasèra sè kasokan maos buku kompolan *sanja'*.

Laèn sareng carèta pandâ' sè lebbi èkasokanè sabâb lebbhi èkangartè. Puisi tor *sanja'* ta' padâ sareng carèta pandâ'.

È antarana sè sakonè' tokang ngangghit *sanja'*, baḍâ asmana Ajaz Elmazry. Buku kompolan *sanja'* Ajaz katerbi'an taon 2022 sè tapongkor kalaban bhul-ombhul ODI' BÂN TA-CARÈTANA. Kompolan *sanja'* otabâ puisi sè bâḍâ è dâlem buku ka'dinto amacem èssèna. Bânne namong ḍâri bânnya'na bhul-ombhul sè bânnya' langkong sangang polowan (90-an) *sanja'* sè bâḍâ è dâlem buku ka'dinto, namong jhughân pan-saponapan bârna tor èssè, amacem

ma'na tor tojjhuwân maksoddhâ.

Ḍâri sacem-macemma èssè, è antarana bhâb tanè. Ajaz sè èbhâbbhârâghi tor ajhâlânaghi odi'è dhisa, tantona kènthel sareng kaoḍi'anna tanè. Orèng namen cabbhi, namen paḍi, dhâddhi sombher pèkkèran ka'angghuy ngangghit *sanja'*.

È dâlem *sanja'* sè a-ombhul-ombhul *Namen Cabbhi*, Ajaz nyerrat:

Mon bâḍâ reng lao' songay ka ḍiyâ

Kabâlâ, embu' taḍâ' è ḍiyâ

Ngangselanna cabbhi ka sabâ

Bannya' sè matè, ḍu la ta' bâbâ

Lagghu' la karjâ

Jiya' la ngantang sè akarkarra ka sè rajâ

È dhisa, bilâ ampon ḍâpa' mosèm karjâ, orèng-orèng tanè asajân posang manabi tanèna pas ta' ontong. Ompama namen cabbhi bânnya' matè, bârâmma sè èntara nyombhâng ka bengkona orèng sè akarjâ?

È laèn *sanja'* Ajaz nyerrat sèttong *sanja'* carètana orèng abhânta sajjhâna dhibi'. *Ngacapak bhul-ombhullâ*.
NGACAPAK

Abhânta ngala' sakarebbhâ
Apokpak tadâ' bâtesa
Apacapa ta' dhuli kamarèyan
Sè ngèdingngaghi dhâlâ aghâringghingan

Ngara, sabâb Ajaz sè ngangghit kompolan *sanja'* ka'dinto lagghi' ennom, ghi' ngodâ. Bânnya' sè èyabâs, bânnya' sè èpèkkèrè. Amarghâ bânnya' onghu sè èrekam pèkkèranna tor ètolès dhâddhi *sanja'*.

Manabi *sanja'-sanja'* ka'dinto èmaos sadhâjâna, dhâddhi sè maos ngaghungè pamèkkèran sè lèbâr. Jhâ' odi' ghâpanèka bânnya' èssèna, bânnya' bânmana. Otamana odi' è dhisa, *wabil khusus* odi' è Songennep (Sumenep). Bânnya' têngka ghuli sè kodhu èjâgâ, bânnya' adhât *tradisi* tor kabiyasa'an sè kodhu èrabat, bânnya' *tabiat* otaba sèpat sè kodhu èpateppa' sopajâ lebbhi saè è èdâlem agaul sareng orèng laèn.

Buku kompolan *sanja'* kainto terbi' e penerbit Sulur Pustaka se bada e Yogyakarta. Tebbel buku ka'dinto 176 kaca. Bâdâ asma Dr. Moh. Hafid Effebdy, M.Pd. sè *nyunting* otaba ngèdit (masèpa') èssèna buku ka'dinto. Sè kasebbhut katowa Yayasan Pakem Maddhu. Jhughân pan- saponapan orèng sè aparèng dhâbu pojijân otabâna *pangantar* dhâbu ka'angghuy buku ka'dinto.

Ajaz Elmazry ka'dinto tamaso' angghuta sè aktif è *Komunitas Ghâi'* Bintang tor pan-saponapan kompolan *organisasina* orèng ngodâ akadhiya Ansor otaba *komunitas literasi* sè bâdâ è Songennep.

Buku ka'dinto namong sala sèttong dâri angghidhân Ajaz. Salaènna buku ka'dinto, Ajaz jhughân ampon materbi' buku laèn asareng

pangangghit laènna, akadhiyâ buku *Kaki Api* (2018), *E & Joy* (2021), *Kasih Menata Luka* (2021), *Bersyukur dalam Rasa* (2022).

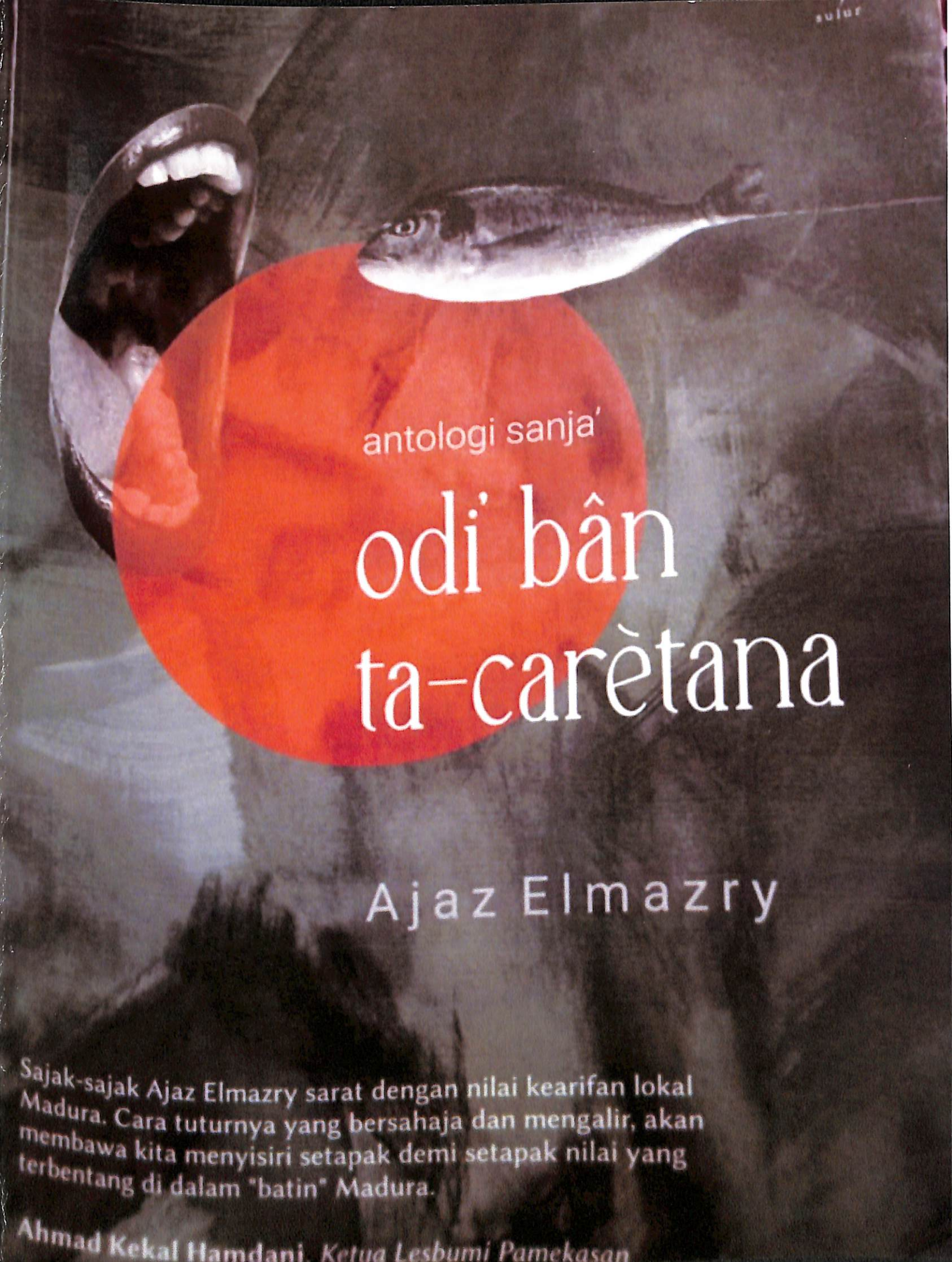
Bâdâ sèttong kalebbhiyân è dâlem buku ka'dinto èngghi ghâpanèka Ajaz nyerrat sakasokana pekkèran. Ta' rèpot kalabân sèttong tojjhuwân otaba maksot. Sadhâjâna ètolès. Sadhâjâna èpèkkèrèn.

Ka'angghuy sakadhâr nyebbhut sabhâghiyân bhul-ombhul dâri kompolan *sanja'* ka'dinto; *Ra'-Para' Èlong*, *Maso' Bulân Sora*, *Akabin*, *Kaè*, *Cong*, *Tang Cèwè' Ca'na*, *Ajunan*, *Ghuru Abdhina*, *Kadhibi'an*, *Manyèttong Atè*, *Jhâ' Pataporop*, *Nyaksè'è Ghulina Aba'*, *Odi' Jhuntrong*, *Acarèta*, *La Cokop*, *La Tadâ' Padâ*, *Polè*, *Sakè'*, *Ta'Pantes*, *Bannè Jhudhu*, tor laènna. Kalebbhiyân laènna dâri serradhâna Ajaz mènangka *panyair* bhâsa Madhurâ, ka'dinto tadâ' bâtesa Ajaz è dâlem nyoson angghidhân. Poko' sadhâjâna bisa dhâddhi *sanja'*, sadhâjâna bisa ètolès.

Sè cè' padângnga dâri èssèna buku kompolan *sanja'* ka'dinto, Ajaz pajhât ngotama'aghi pan-ponapan sè èkalèbât otabâ âjhâlânè dhibi' rè-sa'arè. Sè kasebbhut *kearifan lokal* jhughân ètolès sareng Ajaz. Tadâ' sangghâroghi otabâ sè ngalangè ka'angghuy nantowaghi èssèna *sanja'*. Lajhu ètolès sasaèna. Ka'dinto tamaso' kalebbhiyân sè kodhu èyaghungè pangangghit. Sabâb manabi ètes-bâtessè è dâlem nyerrat sèttong angghidhân, tantona ta'saè ka'angghuy pangangghit.

Samoghâ'â buku ka'dinto dhuli andi' alè'. Artèna, pangarep ka'angghuy Ajaz Elmazry sopajâ terros nyerrat tolèsan ponapa'a bisaos. Salagghi' aparèng manfaat tor nambâ bânnya'na angghidhâna pangangghit Madhurâ è dâlem arabât bhâsa Madhurâ, ka'dinto pagghun saè.

Kardhuluk, Oktober 2023

The book cover features a dark, textured background. In the upper left, there is a stylized illustration of a wide-open mouth with white teeth. To the right of the mouth, a fish is depicted swimming horizontally. A large, solid red circle is positioned in the center of the cover, partially overlapping the mouth and the fish. The title and author's name are printed in white text, with the title centered within the red circle.

antologi sanja'

odi bân ta-carètana

Ajaz Elmazry

Sajak-sajak Ajaz Elmazry sarat dengan nilai kearifan lokal Madura. Cara tuturnya yang bersahaja dan mengalir, akan membawa kita menyisiri setapak demi setapak nilai yang terbentang di dalam "batin" Madura.

Ahmad Kekal Hamdani, *Ketua Lesbumi Pamekasan*

